

УАДЕГЕ ТОЙҒАН ТҮРҒЫНДАР

Мөлдір САБЫРЖАН

Жаннан қымбат оларға ар.
Мен жастарға сенемін.
Маған

№ 24 (405)
17 маусым, 2021 жыл

АҚЖЕШІТ
жастары

Қызылорда облыстық жастар газеті

6+

Қазіргі 2021 жыл.
қырғуық айынан бастап шығады

2020 жыл. Сағат
00.00. Жылды
алақайлап қарсы
алған әлем жұрты
365 күнді алаңдап
өткізетінін, әлбетте,
бізген жоқ. «Ухань»
калассының
Хуанань базарында
тұрғындар түсініксіз
пневмонияға
шаладықты» деген
жәдел жаңалық
дүниежүзінің
түпкір-түпкіріне
таралса да,
адамзат баласы
тыңқы таянған
сөзіне қоймады.
22 қаңтар күні
Қытайдың Ухань
қаласы жарықсыз
карантинге
жабылды, артынан
бұл тізімге Хуанган,
Эчжоу, Чжи және
Чжицзян қалалары
енді.

Айгүл ӨЛШЕРОВА

ПАНДЕМИЯ: КҮРЕСКЕ ТОЛЫ БІР ЖЫЛ

Сол күні Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымының
төтенше жағдай комитеті індетке қатысты отырыс
ұйымдастырды. Ал 23 қаңтарда ДДҰ бас директоры Тедрос
Аданом Гебрейесу коронавирустың өршуі жайлы бір топтама
келмегенін ескертіп, халықаралық деңгейде төтенше жағдай
жарияланбайтынны айтты. Араға ай салмай-ақ ауа арқылы
таралған вирус Қытайды түгел қамтып, Тайланд, Жапония,
Оңтүстік Корея, АҚШ, Вьетнам, Сингапур, Непал, Франция,
Австралия, Малайзия, Канада елдеріне жетіп үлгерді.
Бірте-бірте коронавирус сөзі қорқынышты ұғымға айналып,
дамыған елдердің өзі дағдарып қалды. Сонда ғана ес жиган
Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымы 28 қаңтарда вирустың
таралу қаупі өте жоғары деңгейде екенін мойындады.

ҰМТЫЛЫС

Адамзаттың коронавирус инфекциясымен күресіп
жатқанына бір жылдан асты. Осы уақыт аралығында әлем
бойынша COVID ауруымен тірленгендер 67 миллионнан
асты, 1,5 миллион адам қайтыс болды. Ал тіршілікті
түбегейлі түрлендірген осы вирустың қайдан шыққаны әлі
нақтыланбады.

Адамзат бұрын-соңды көрмеген қиындықтармен бетпе-
бет келді. Мәселен, төтенше жағдай жарияланғаннан кейін
шекарадан кіріп-шығу шектелді, бүкіл қоғамдық орын,
мектептер жабылды. Қашықтан оқып, қашықтан жұмыс істеу
режимі пайда болды. Қанаша кәсіпорын, қызмет көрсету
салапалары жұмысын тоқтатты. Осындай ақ елде жарияланған
төтенше жағдай ең пәндеше сынақ болып тигенін байқауға
болады. Ел үкіметі вирусты қалай ескереміз деп бас қатырса,
халық көргені күміс не болады? деген үреймен күн
кешті. Дегенмен ер нәрседен «қайыр» күткен халықтың. Рас,
пандемияның тұрғындар үшін пайдасы да болды. Қоғамда
осы күнге дейін айтылмаған, айтылса да мән берілмей
жүрген мәселелер бірінен соң бірі айқындалды. Көпшілік
жұмыссыз қалдып десе, енді бірі үй жағдайында жұмыс
істеуге мәжбүр болды. Бір отбасы азық-түлік артығымен
сақтап өртеніне қамданды, енді бірі ұрыс-керіснен таң
аулапты. Бұған дәлел – елдегі төтенше жағдай кезінде
отбасында орын алған ұрыс-керіс 25 пайызға артқан.

– Өмірде бұрын-соңды болмаған жағдай орын алды.
Барлығымыз жұмыс деп күйібіз тірлікпен ары аса алмадық.
Отбасы құндылығы, бала тәрбиесі жайына қалған еді.
Осы тұста Алла Тағала ер отбасындағы қарым-қатынасты
жақсартуды қалапты сияқты. Бір мәселеге екі жақты пікірмен
қарау керек. Жақсы тұсы, балалар үйде білім алып, ата-
ана тікелей бала тәрбиесіне кігіп мән берді. Ал, екіншіше
қарай, кейбір отбасында жігіткінің артықшы жасырын емес.
«Төтенше жағдай бәле болды, күлеуім үйде байланып отыр.
Үйде болмағаны жақсы еді» деп хабарласатын келініктер
жүлелді. Барынша түсіндірме жұмысын жүргізіп, аналарды
сабырға шақырды, – дейді психолог Назира Аймаханова.

Пандемия өршіген тұста отбасын сақтап қалуға деген
ұмтылыс – ең үлкен күресті қажет еткен мәселе болды...

ЖАНТАЛАС

Пандемия тұсында несиесі өтей алмай жүргендердің
саны артты. Несие бюросының мәліметінше, елде кредит
алуға қабілетті 3 миллион тұрғынының 7 миллионы 200 мың
және қарыздар. Оның жалпы сомасы 3,5 триллион теңгені
құрайды. Осы тұста Үкімет екінші деңгейлі банкетерге
ел тұрғындарының несиесін 3 айға кейінге шегеруді
тапсырды. Халықтың несиесі рақымшылығын жасауға
қатысты ұсынысын Үкімет қолдамады. Өйткені елде жұмыс
тоқтаса, кәсіпорындар, жұмыссыздар түсетін табыс салығы
да тоқтайды. Сол себепті Үкіметке түсетін табыс қысқарып
Керісінше, жұмыссыз қалғандарға көмек қолын созу қажет
болады. Мемлекет жұмыс орындарын сақтап қалуға күш
салды. Несие рақымшылығын жасамағанын өзінде
еліміздегі екінші деңгейлі 7 банк ел билігінен қолдау сұрады.
«Азиякредит» банк жұмысын тоқтатты. Доллар бағамы
өзіндік мұнай секторына тәуелді болғандықтан ай сайын
құнсыздарды. Теңге құнсыздары дегеннен бастап азық-түлік
бағасы шарқыды.

Дүниежүзілік банк сарапшылары «2020 жыл – Қазақстан
үшін соңғы жиырма жылдағы ең күрделі жыл» деп баға
берді. Пандемия 2008 және 2015 жылдардағы дағдарыстан
да ауыр тиді. Ел ішіндегі экономикалық белсенділік өсіріп,
шытқыры қантұр-қырқылық айларында ЖІӨ 2,8 пайызға
өсемдеген. Алдыңғы жылы ЖІӨ 4,1 пайызға жоғарылаған
еді. Сарапшылар елдегі кедей саны 14-16 пайызға артты
деп болжайды. Дегенмен пандемия оң әсер еткен секторлар
да бар. «Бұған дейін дұрыс дамаймай келе жатқан онлайн
қызметтер ілгері басты, интернет жетпей жатқан ауылдарға

интернет қолжетімді болды, осы мәселеде
біраз жұмыс атқарылды. Яғни пандемия
жалпы экономиканың цифрлануына ықпал
етті. Transparency International ұйымының
жемқорлық рейтингінде 180 елдің ішінде
Қазақстан 124-орыннан 94-орынға шыққан. Яғни
елде цифрландыру жүйесі нәтижесінде сыбайлас
жемқорлық азайған.

Халықтың қарызы қашып, қаржы көздерін
іздеуі пандемия әсер еткен тағы бір жағдайдың
көрінісі еді...

ӨМІР ҮШІН КҮРЕС

Осы уақытқа дейін халық өңірлер мен
футболистерді дәріптеп, жоғары қаламақшы ұсынуға
тырысты. Бірақ елдегі карантин жарияланған тұста
өңірлер емес, медицина қызметкерлері күшейтілген
режимде жұмыс істеді. Олар ауысымнан-ауысымға
жанталасып, отбасына, туған-туыстарына уақыт
бөле алмай, талай жанын өміріне араша түсіп, ерлік
көрсетті.

«COVID-19» және вирустық пневмонияға қарсы
күреске тартылған медицина қызметкерлеріне
устамға ай сайын әлеуметтік медициналық
сақтандыру қаржы арқылы төленді. Ал Үкімет
коронавируспен күреске бір миллиард доллардан аса
қаржы бөлді. Бірақ ақ халаттылардың еңбегі қаржымен
бағаланбайтын, нағыз ерліктің көрінісі еді.

Арада өткен бір жылда ел арасындағы
эпидемиологиялық ақуалдың ушығуына көз көрді.
Дәрігерлердің дамылсыз еңбегі, беттерде тапшылығы,
жасанды оттегі аппараттарының жоқтығы, жұмыссыздар
санының көбеюі, жалпы жүйенің онлайн форматқа көшуі,
ел экономикасының тұрақсыздығы сын сағатта халықтың
сабырын тауысты. Осылайша вакцинасы жоқ вирус жас
мемлекеттің оңлы тұсы мен саладағы кемшіліктерін оңай
анықтап кетті. Бүгінде бәрі оңалып кетті дегенмен,
белгіленді емес, жағдай біршама қалыпта түсті.
Мамандардың сөзіне сүйенсек, дәріханада керекті дәрі-
дәрмек қаржы жеткілікті, ауруханаларда да наұқастар үшін
орын дайын.

ТӘУЕКЕЛ

Covid-19 таралған бір жылда вирустың вакцинаның
ғана жеңетінін түсінді. Өйтпесе өмірүміздің кейбір
вирусы қарсы тұра алмайсыз депті. Осы ретте өлеміздің
дамыған мемлекеттерімен бірге Қазақстан да вакцина
өзірлеуге тәуекел етті. Текнология қауіпсіздігі 60 жыл бойы
депелденген екеп ең ұзамай тұрғындар үшін қолжетімді
бола бастады.

QazVac – Білім және ғылым министрлігінің Биологиялық
қауіпсіздік проблемаларының ғылыми-зерттеу институты
өзірлеген коронавирустың қарсы белсенділігі жоғалған
вакцина. Оның тиімділігі 90 пайыздан жоғары деп
депелденген. Вакцинаулау 18 жастан асқан адамдарға
ұсынылады. Ал осы жасқа дейінгі балалар үшін тиімділігі мен
қауіпсіздігі әлі зерттелмеген. Бүгінде «QazVac» вакцинасын
облысымыздың 100 мыңнан астам тұрғыны салдырды.

– Бүгін коронавирустың қарсы вакцина салдырдым.
Денсаулығымда ешқандай қорбалық болған жоқ. Қатерлі
індетті тоқтатудың жалғыз амалы – вакцина салдыру.
Сондықтан барша жерлерімізді екіне елде белсенділік
танытуға шақырамын, – деді Гүлжан Құлжанова.

Өткенде бүгінде 800 мыңнан астам адам тұрды.
Дәрігерлердің айтуынша, биологиялық қауіпсіздік
екіне қабылдау тиім. Ал №3 емханаға бүгінде жалпы
коронавирустың қарсы 9649 дозасы қалына келген. Оның 8583-і
бірінші компонентте салды. Ол 88,9 пайызды құрайды. Ал
емханаға вакцинацияның екінші компоненті бойынша 7945 доза
өкелінді, 74,7 пайыз тұрғындарға салынды.

QazVac не үшін қауіпсіз? Вакцинация өсіріне аландаған
көпшіліктің бұл сұрағына биологиялық қауіпсіздік
проблемаларының ғылыми-зерттеу институтының бас
директоры Күнсулұт Закария отандық басылымға берген
сұхбатында келесідей жауап берді:

– Вакцинацияның қауіпсіздігі оның технологиясына тікелей
байланысты. Инактивтелген вакцина толық бүтін вирустан

Сәулет көшесінің тұрғындары техникалық заттарды
жүй қоқысқа тастауға мәжбүр. Компьютер болсын,
теледидар болсын аз уақыттың ішінде істен шығады.
Бұған себеп, көшедегі электр бағаны ескірген. 20
жылдан бері жөндеу көрмеген бағананың бүгінде
сымдары салбырап тұр.

Қызылордада жазығуы қанша градус ыстық болатыны айтпаса да
белгілі. Тіпті 45-50 градусқа дейін көтеріліп кететін бар. Бұған үйренген
қызылордалықтардың дені үйіне желдеткіш орнатқан. Осындай ыстық
кезде сол желдеткішті пайдалана алмасаңыз, ашуланбай көріңіз!
Сонымен қатар электр бағаны дұрыс болмаса мәселенің көкеі осында.
«Жақында ғана несиеге теледидар алғанмын. Нақты ақшаға алсаң
бірсөзі, ай сайын баланың ақшасынан төлеп отыруыма тура келеді. Ол
теледидар да күні кеше электр бағананың дұрыс болмағанынан күйіп
кетті», – дейді ашынған Сәулет көшесінің тұрғыны Қамшат.

Жиырма жылдан бері жөндеу көрмеген электр бағананы бүгінде қауіпті
жағдайда. Тұрғындардың қорқатындайы бар екен. Себебі бағаннан
салбырап жатқан сымдар балалар үшін өте қауіпті. Оны ойын баласы
ұстап та, абайсызда басып та кетуі мүмкін. Өріптегісін Балауса Қасымхан
бұл тақырыпты ақпан айында көтерді. Сол кезде тиісті мамандар наурыз
айында жөндеуге уаде еткен. Маусымның ортасына келсек те мәселе әлі
ешешімін таппады. Ашынған халық тағы да тіпшілерді шақыруға мәжбүр
болды. Өйткені үйге керекті техникалардың бәрі істен шығып жатыр.
Қашықтан білім алған кезде де бұл көшенің тұрғындары галматорға
қосылуда қиындық көрді. Қызылорданың желі белгілі ғой, екі күнде бір
шаң көтеріледі де кетеді. Бұл күндері тұрғындар жарықсыз отыр деп
есептей беріңіз. Себебі жел болса, ауыр көлік көшенің үстімен өткен
сәтте сымдар міндетті түрде үзіледі. Бастапқыда мамандар шақыратын,
енді сымды өздері жалғайды. Себебі тозығы жеткен бағананың сымы
күнде-күнде үзіле береді.

Жұмақұл ӨБЕНОВА,
«Сәулет» көшесінің тұрғыны:

– Демалыс күндері толқындар пешке дәмді пісіргі келеді. Бірақ қоса
алмаймыз. Мұздатқыш та, тоназатқыш күйіп кетті. Теле-
дидардың біреуі күйіп кетті. Бірін қоссаң, екіншісі ажыратып қояды. Себебі
тоқтың күші келмейді. Желдеткіш дегенді мүлде пайдалана алмаймыз.
Осы тұрғанда ыстық 43 градус болып тұр, ал үйдің ішінде ауа жоқ.

Көшедегі бағаналардың бері құлап жатыр. Әсіресе көшкісін
жарықтың күші әлсіз болады. Тұрғындар өздері жылда жаманған болады.
Негізінен үйге 220 кВт күш керек болса, бұл тұрғындарға 150 кВт кіреді.
Бұл көрсеткіш өте аз. Құлағанын қайтандан тұрғызып, үзілгені қайтар
жалғап күн көшіп келеді. Олар апты жылда шешілмеген мәселе жуық
арада шешімін табатынына күмәнмен қарады.

Қамшат НҮРПЕЙІСОВА,
«Сәулет» көшесінің тұрғыны:

– Тұрғын үй коммуналдық шаруашылығының бөлім басшысы
Біржан Далабаев аз қызметкерін жіберген. Оның айтуынша электр
линиясының сметасы да дайын болмаған. Қалай уаде беріп келгенін
білмеймін. Балалардан қорқамыз. Бағанды бетонға байлап қойған.
Ол бетонға балалар мінді, оларды қадағалап, қарап отырғанмен
мінгіп кетеді. Біз балалар тоқтау түсіп қала ма деп қорқамыз.

Өр мәселенің шешімін табатын тиісті-сала мамандары бар. Ал
бұл мәселеде «электр бағаналары біздің құрметімізге жатпайды»
деген жауап алдық. Бұл көшенің бағандарын жөндеу үшін міндетті
түрде адам шығыны болу керек пе, өлде апатты жағдай орын
алуға тиіс пе? Мәселе қай кезде шешімін табады ғой?

Дінмұхаммед СЫРЛЫБАЕВ.

Қызылорда қалалық ТҚШ, Жолаушылар келігі, автомо-
биль жолдары және тұрғын үй инспекциясы бөлімі басшы-
сының орынбасары:

– Түнгі жарық шам бағаналарын орнату, электр жүйесі ба-
ғаналарын ауыстыру деген мәселелер келеті. Оның жобасы
сметалық құжаттарын әзірлеу үшін жолаушылар мекемесіне тапсы-
рыла берілді. Осыған байланысты жобасы сметалық құжаттарды
әзірлеу, құрылыс монтаждау жұмыстарын жүргізуге қажетті
қаражат көлемі анықталғаннан кейін жергілікті бюджеттен
қаржы бөлу мақсатында бюджеттік өтінім ұсынылатын бола-
ды. Сонымен қатар электр желісі бағаналарын ауыстыру
мәселелері бөлім қызметіне жатпайды.

«Бітіріп береміз» деп арқадан қағып жібереді. Біз әне
көлемі, міне келеді деп әлі де сенім келіміз. Дегенмен
шыдамның да шегі бар ғой. Балалар жазым бола ма деп
қорқамыз» деген тұрғындардың уақы орындала. Сметасы әлі
дайын болмаған баған биыл жөндеудің екі уақытындай өзі
бос әуірелікті. Техникалық құралдарды жиі аумиттендірген
тұрғындар облыс әкімдігінен де, қала әкімдігінен де
күдерін үзген. Олар шынымен қайда барарын білмейді.

тұрады. Бүтін вирус ауыздардың толық жиынтығынан
құралған. Ауыздар спектрі неғұрлым толық болса, иммунитет
жауап соруғым жоғары болады. QazVac иннактивтелген
вакцинасы технологиясының қауіпсіздігі 60 жылдан бері
дәлелденген. Инактивтелген вакцинация соңғы 60 жылдан
бері туған барлық адам дүниеге келгеннен кейінгі үшінші күні
алып келеді. Өйткені балаларға арналған вакциналардың
дерлігі осы технологиямен әзірленген. QazVac иннактивтелген
вакцинасында да вирус қана жана, ал қалғанының бері –
(технология, жасалуы, сынақтан өткізілуі) қалып
тұрады. Шын мәнінде, бұл – сол тұрғын. Рас, бір-ең белгілі
өзгеріске ұшыраған вирус. Алайда ғылым мұны жана
штамға жатқызыбайды. Сондықтан қазір әзірленіп жатқан
вакциналардың бері (QazVac та) коронавирустың өңін
өзгерткен түрлеріне қарсы тұра алады, – дейді К. Закария.

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев шетелдік
инвесторлар несиесін отырысында отандық QazVac
вакцинасын шетелдерге экспорттауға жана көлемін
арттыруға дайын екенін жеткізді.

Айта кетейік, Биологиялық қауіпсіздік проблемаларының
ғылыми-зерттеу институты – COVID-19-ға қарсы бірден 5
түрлі вакцинаны әзірлеп жатқан әлемдегі жалғыз мекеме.
Солардың қатарында тірі вакцина да бар.

P.S. Хаос... Пандемия қиындағанды әлемді сырттай суреттесек, нағыз хаос тіршілікті көруге болады.
Бір қарасаң, болмашы ғана вирустың әсері көбірек эффектесіне де ұқсайды. Жаһанды өмір үшін күреске
жұмылбырған оның салмағы миллиардтарды есеңсіретіп кетті. Бізбей басты жеңіс – вакцина. Бірақ күрес әлі
тоқтаған жоқ...

100-ге ЖУЫҚ...

Қызылорда қаласындағы Назарбаев Зияткерлік мектебінде аттестат табыстау рәсімі өтті. 95 зияткер үлкен өмірге қадам басты.

Салтанатты жиында бітіруші сыныптар балалық шақ бекетінде өткізген қуанышты сәттер мен қол жеткізген жетістіктерін еске түсірді. Алаштың құттықтау сөз алған мектеп директоры Бақыт Жұматай шәкірттерге ақ жол тіледі.

— Халықаралық зерттеулерге сүйенсек, адам жетістікке жету үшін төрт мәселеге назар аудару керек. Ол қызығушылыққа, сәйкес мамандық таңдау, нақты мақсат қоя білу, үздіксіз өнбек ету және қандай жағдай болсын қиындықтарға мойымай, еш уақытта сенімді жоғалтпау. Құрметті шәкірттер, мектеп қабырғасында сіздер сапалы білім

алып қана қоймай, бойыңызда болашақта жетістікке жету үшін қажетті дағдылар қалыптасты деп ойлаймын. Алдағы уақытта қалаған жоғары оқу орнында білім жалғастырып, әлем мойындайтын сапалы маман атанып, еліміздің мүддесі үшін қызмет етеді деп сенемін. Үлкен өмірге басқан қадамдарыңыз құтты болсын! — деді ол.

Биылғы түлектер мектепті үлкен жетістікпен тәмамдады. Сыртқы жиынтық бағалау нәтижелері бойынша барлық пәндерден алынған А*, А бағалардың саны 53,8 пайызды құрады. Сондай-ақ бір оқушы «Алтын белгі» және төрт

оқушы ерекше үлгідегі аттестатқа ие болды. Қазірде түлектер қазақстандық және шетелдік жоғары оқу орнына шақырту алып жатыр. Атап айтқанда, 14 түлек Назарбаев Университетінің Foundation бағдарламасына оқуға қабылдана, 9 зияткер АҚШ, Италия, Оңтүстік Корея, Венгрия мен Ресей университеттерінің білім грантына қол жеткізді.

Салтанатты жиында түлектер ілім мен тәрбие берген, үнемі қамқорлық көрсеткен ардақты ұстаздарына алғыс білдірді. Мектепке деген қимастық сезімін әуенді өнмен жеткізіп, мектеп валсын орындады.

БІРЛЕСКЕН РЕЙД

Қазалы ауданы әкімінің салық базасын ұлғайту туралы өкімі бойынша «келеңкелі экономиканың» алдын алу мақсатында «Жастар ресурстық орталығы» КММ, аудандық жер қатынастары бөлімі, аудандық тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы, жолшылар келігі және автомобиль жолдары бөлімі және Қазалы ауданы бойынша Мемлекеттік кірістер басқармасы бірлесіп рейд ұйымдастырды.

Шара барысында аудан тұрғындарына кәсіпкерлік қызметпен айналысудың заңдылықтары түсіндірілді. Аудан тұрғындарын «Салық және бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдер туралы» Кодекс талаптары бойынша мемлекеттік кірістер орталықтарына тіркеліп, кәсіпкерлік қызметпен айналысуға, заңдылықтарға сәйкес жұмыс жасауға шақырды.

597 ТҮЛЕК «АЛТЫН БЕЛГІ» ИЕГЕРІ

12 маусым — барлық білім ордасында мектеп бітіруші түлектерге аттестат табыстау күні.

Осы күні түлектердің қуанышына ортақтасқан облыстық білім басқармасының басшысы Ақира Қасымова Қызылорда қаласындағы №218 орта мектепке барып, шәкірттерді құттықтап, игі тілегін арнады.

Білім ұясында биыл 16 оқушы 11 сыныпты аяқтап отыр. Оның 3-еуі — «Алтын белгі» иегері. Оқушылардың барлығы Ұлттық тестіке қатысып, жоғары бапп иеленуде. Салтанатты шарада түлектер өзі айтты, валс білді. Басқарма басшысы мектеп бітіру салтанатынан кейін білім ұясында жағдайымен танысып, сыныптарды аралап, ұстаздармен тілдесті.

Айта кетейік, аймақта биыл 7007 оқушы мектеп бітірді. Оның 597-і «Алтын белгі» иегері атанса, 493-і — Үздік аттестат иегері. Өңірде Ұлттық тесттен ең жоғары 137 ұлаиды екі оқушы иеленді. Оның біреуі Қызылорда қаласының, екіншісі Сырдария ауданының түлегі. Сондай-ақ Шиели ауданынан Сымбат Асылбек 138 балл жинады.

Бүкіләлемдік пандемия кезінде ерікті қан тапсыру арқылы індетке қарсы тұру, саламатты өмір салтын ұстауға ыңғай. Жалпы, облыстық қан орталығында 22 мың донор тіркелген. Оның 800-і тұрақты түрде қан тапсырып тұрады.

— Қазақ халқында «қан» деген сөздің ұғымы зор. Қандастық, қанымыз бір қазақпыз дейміз. Бір тамшы қаның өмірмен тең бағасы болады. Басқарма басшысынан бастап ұқым қызметкерлері қан тапсырды. Мақсатымыз өмірмен күресіп жатқан

жандарға көмек көрсету. Бұл игілікті істі дәстүрлі түрде жалғастырамыз, — деді облыстық ішкі саясат басқармасы басшысының орынбасары Руслан Қасилов.

Жыл басынан бері қан орталығында 3300 адам донор болды. Күніне 100 адам қан тапсырады. Жалпы, мамандар тұрақты донорлар жүрек-қан тамырлары ауруларымен сирек ауырады, жарақат алғанда қан жоғалтуды жерік көтереді, 5 жылға ұзақ өмір сүреді деп есептейді.

ҚАН ТАПСЫРДЫ

Дүниежүзілік донорлар күніне орай Қызылорда облыстық ішкі саясат басқармасы және оған қарасты орталықтарының ұжымы ерікті түрде қан тапсырып, донор болды.

СЫМБАТТА — 138 БАЛЛ

Ұлттық бірінші тәстілеуде қызыл-ордалық түлек Сымбат Асылбек барлығы 140 сұрақтың 138-іне дұрыс жауап берді. Түлек Шиели ауданындағы №45 «Ақ орда» мектеп-гимназиясының 11 сынып оқушысы.

«Таңдау пәнім — қазақ тілі мен әдебиеті. Маған тест сұрақтары қиындық туғызған жоқ. Мектеп қабырғасында алған біліммен мен қосымша дайындығымның арқасында осындай нәтижеге жеттім деп ойлаймын. Сынып жетекшім әрі пән мұғалімі Гүлнар Қалмырза апайға және барлық пән мұғалімдеріне үлкен алғысымды білдіремін», — дейді Сымбат Асылбек.

Айта кетейік, ұлттық тест 30 маусымға дейін жүреді. Әзірге дейін Қызылорда облысы бойынша 138 балл ең жоғарғы балл қатарында. Ал, екі оқушы 137 балл еңшелді.

600 ГЕКТАРҒА ҚЫСҚАРДЫ

Жалағаш ауданында биыл 19 800 гектар жерге күріш дақылшының тұқымы себіліп, толық суға бастырылды. Су тапшылығына байланысты күріш дақылшы 600 гектарға қысқартылды. Бұл туралы Өңірлік коммуникациялар қызметінің ақпарат алаңында Жалағаш ауданы әкімінің орынбасары Алтынбек Дәрібаев баяндады.

— Қазір жоспарланған жаздық бидай, мақсары, жоңышқа дақылдары 100 пайыз орналастырылып, күздік бидай, ескі жоңышқа күтімге алынды. Сонымен қатар межеленген 500 га картоп, 1000 га көкөніс және 1200 га бөкші дақылдары толық өтпді. Биыл жылдағыдан күріш дақылшының көлемі қысқарып, суды аз қажет ететін 93 га жаздық бидай, 72 гектар жүгері, 30 гектар жаздық арпа, 443 га мақсары, 445 га жаңа жоңышқа дақылдары орналастырылды, — деді Алтынбек Дәрібаев.

Ауданда егінді сумен қамтамасыз ету үшін 53 насос қондырғысы іске қосылды.

Енді облыстық бюджеттен 4 насос қондырғысы сатып алынады. Қазіргі таңда Жанаталпа және Шаменов ауылдық округтеріне насос қондырғылары жеткізілді. Алда 20 маусымға дейін тағы 2 насос жеткізіледі, — деді облыстық табиғи ресурстар және табиғатты пайдалануды реттеу басқармасы басшысының орынбасары Жұлдызай Айтжанова.

Егістікке тіршілік иері туралы беру үшін магистралды каналдардан су алу кестесі жасалды.

— Жалағашта жоспар бойынша секундына 40 текше метр су алу керек болса, бүгінде 30 текше метр келуде. Осыған орай, барлық аудан әкімдігі мен шаруашылық арасында келісім жасалып, график бекітілді. Ұзақтығы 5-6 күннен аспайтын болады. Кезекке қойған кезде мысалы, оң тармаққа су берілетін болса, сол тармақты негізге дейін жауып тастамайды. Тек су деңгейі төмендейді, — деді «Қазасуар» РМҚ Қызылорда филиалының су шаруашылығы нысандарын пайдалану бөлімінің басшысы Айдос Асанбаев.

“СЫР ДАРЫНЫ”: АЛҒАШҚЫ ЖОЛДАМА

Облыстық ішкі саясат басқармасы «Жастар ресурстық орталығы» КММ және «Ақ сөйле» қоғамдық бірлестігінің ұйымдастыруымен облыстық «Сыр дарыны» жастар шығармашылық байқауының алғашқы іріктеу кезеңі өтті. Оған Арал ауданынан жүзден жүрірік, мыңнан түлпар атансам деген 20-дан астам жас қатысты. Байқау Арал аудандық мәдениет үйінде өткізіліп, жастар 4 бағыт бойынша бақ сынап, жолдамаларды сарлап салды.

Үздіктерді анықтайтын қазылар құрамында Сыр өңіріне танымал, белгілі азаматтар отырды. Құрамында үш дүркін алтын домбыра иегері, айтыстың ақтангері Мұхтар Ниязов және жыршы, өнертанушы Берік Саймағамбетов, Арал аудандық мәдениет үйінің директоры Құттыбай Қуанышов болды. Әділ бағасын аңту әділқазыларға 0нағыз соқпады. Дегенмен асылы алысынан түскен өнерпаздар іріктеу кезеңінің жолдамасын «жүлп» әкелді. «Дәстүрлі ән» бағыты бойынша өнер көрсеткен жастардың арасынан Әлі Кеңесұлына, «Жазба ақындық өнер» бағыты бойынша Алтынбек Құстаубаевқа жолдама бұйырды. «Айтыс» бағыты бойынша Бексұтан Орынбасаров қарсыластарын шаң қаптырып кетсе, «Жыр-терме» бағытының жолдамасы Абылай Бектасовтың еңшесіне бұйырды. Байқаудың іріктеу кезеңінде үздік деп танылғандар келесі кезеңнің жолдамасымен қатар ұйымдастырушылар тарапынан қаржылай сыйлыққа ие болды.

Іріктеу кезеңі Қазалы және Қармақшы аудандарында да өтті. Қазалыда 15-тен астам шығармашыл жас 4 бағыт бойынша өнер көрсетіп, қазылар алқасы шешімімен үздік деп танылғандарға облыстық байқауға тек екі бағыт бойынша жолдама берілді. Атап айтып болсақ, Жазба ақындық өнер бағыты бойынша Дина Бекебай, «Айтыс» бағыты бойынша Бекзат Сериков үздік деп танылды.

САҚТЫҚ ШАРАЛАРЫ ТҮСІНДІРІЛУДЕ

Жыл басынан облыс аумағында суға шоғылтуға тиыым салынғаны туралы 165 таяқтайша және 78 билборд орнатылды. Сондай-ақ департамент қызметкерлері мен құтқарушылар 375 рейд жүргізіп, 4166 адамға суға қауіпсіздік туралы ұнпазақ таратты. Бұл туралы Өңірлік коммуникациялар қызметінің ақпарат алаңында Қызылорда облысы Төтенше жағдайлар департаментінің Азаматтық қорғаныс басқармасының бастығы Асхат Тоғызбаев мәлімдеді.

— Аймақта суға түсуге қауіпті 64 ұнашке анықталған. Рұқсат етілген 2 жағай бар. Жыл басынан бері облыс аумағында 19 адам суға кетті. Оның 13-і бала. Суда адамдардың қаза болуының негізгі себебі — қауіпсіздік ережелерін өрескел бұзуынан. Қазіргі таңда 17 адамға ескерту жасалды, — деді Асхат Тоғызбаев.

Күн райының ысуына байланысты қауіпті тұрғын үйлердің терезе, балқондарының ашық қалуынан балалардың құлап кету жағдайы көбейде. Оның басты себебі ата-аналардың балаларды бақылаусыз қалдыруы, терезеде уақытша бекітіш торлардың болмауы, москит торларының берік бекітілуімен болып отыр.

— Жыл басынан бері аймақта балалардың терезеден құлауының 6 фактісі тіркелді. Оның ішінде Шиели ауданында — 1. Қызылорда қаласында — 5 жағдай орын алды. Осыған орай, бодан тарапымыздан тұрғындар арасында 81 үгіттеу-түсіндіру парактары ініліп, аупада кездескен 107 тұрғынға жадынама таратылды. Сонымен қатар дауысзайратқыш арқылы тұрғын үй алуында ескерту, түсіндіру іс-шаралары жүргізілуде, — деді облыстық төтенше жағдайлар департаментінің басты бастығы Бейбітхан Спанов.

Жалпы мамыр айынан бастап 23 рет рейд жүргізіліп, 215 ұнпазақ таратылды.

Бетті дайындаған: Мәлдір САБЫРЖАН

НАСОС ҚОНДЫРҒЫСЫ ІСКЕ ҚОСЫЛДЫ

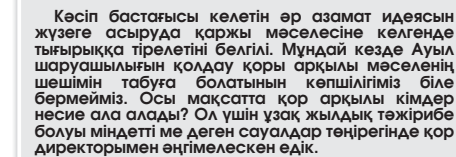
Қызылорда қаласының өкімі Ганибек Қазантаев кент ақсақалдарымен бірге жаңадан орнатылған аяқ су айдау насосын іске қосты.

Тасбетте кентіндегі жаңа насос қондырғысын орнатуға облыстық мәсихат депутаты Бауыржан Сандыбаев деуешілік жасады. Кент аумағын аяқ сумен қамту мақсатында салынып жатқан бұл үшінші қондырғы болатын. Бұдан бөлек 2 су айдау насосы тұрақты жұмыс істеп, 17 көшені қамтып отыр. Жаңа қондырғы Е.Бозағұлов көшесі бойындағы көпқабатты үйлер алуасын, облыстық балалар ауруханасы, сондай-ақ облыстық «Дарын» мектеп-интернаты аумағын қамтиды.

**ЕГІН АЛҚАБЫН
САҚТАНДЫРУ ӨТЕ МАҢЫЗДЫ**

тақарылып жатқан жұмыстарға тоқтасңыз?

«Еңбек» бағдарламасы аясында шағын несие жиынтық азаматтар және жеке кәсіпкерлерге беріледі. Егер жұмыссыз азамат болса, жұмыспен қамту орталығына тіркеліп, ол жерден «Бастау» жобасы бойынша бизнес негіздері оқу курсын өтуі тиіс. Содан кейін ол жеке кәсіпкерлікпен айналысу немесе бизнес-жоспарын бізге көрсетіп, ары қарай несиеге өтінім қалдырады. Ал кәсіпін 3 жылдан астам уақыт жүргізіп келе жатқан және кәсіпкерлік жоспарымен сәйкес келетін бірден өтінім қалдыруына болады. Тек қосымша бір жұмыс орнын ашуы тиіс. Осы тұста, несие алушыларға қойылатын біркәрт талаптар бар. Атап айтқанда, өтінім берген кәсіпкердің жұмысы жақсы болғаны абзал. Көпшіге қатып мүлкі болуы шарт. Бұдан бөлек, бюджеттік және қаржы ұйымдарының алдында мерзімі өткен бередігі болмауы керек.

— **Бытыр ауыл шаруашылығын қаржылай қолдау қоры кәсіпкерлерге жеңілдетілген несие беру үшін 38 миллиард теңге қаржы бағыттады. Быылғы қаржы көлемі қанша?**

— Бытыр бөлігінде қаржы сомасы уақытты жаңа толық көлемде ігіреді. Бізділ сол бағыттағар 40 миллиард теңге шамасында қаражат жоспарланып отыр. 2021 жылғы Қорын Қызылорда облысы бойынша қаржы қолданушылардан сома көлемі 5 333 042 000 теңгені құрайды.

— **Ауыл шаруашылығын қаржылай қолдау қоры «Еңбек» нәтижелі жұмыспен қамтуды және жаппай кәсіпкерлікті дамытудың мемлекеттік бағдарламасы арқылы ауылдар мен шағын қала тұрғындарына жеңілдетілген шағын несие беріп келеді. Бағдарлама 2021 жылы басталды, был жылдағы деген қаншалықты рас?**

— Нәтижелі жұмыспен қамтуды және жаппай кәсіпкерлікті дамытудың 2017-2021 жылдарға арналған бағдарламасын аяқтау бағдарламасы аты айтып тұрғандай, 2017 жылы

астаналы, 2021 жылы аяқталды. Бірақ келесі жылдарға үкімет тарапынан мыналар мен шағын қалалар халқын қолдауға бағытталған жөніндегілер несиелерді қарастыратын Нәтижелі жүйеге кірген кәуіпке және кәсіпкерлерді жапайы дамытудың 2021-2025 жылдарға арналған «Еңбек» Ұлттық жобасы әзірленде.

— Білугіміше, бұл қор егіс ақпартарын ерікті сакандыруы қолдауға қосыла ма және қандай артықшылығы бар?

— Ауыл шаруашылығын қарқынлы қолдау қоры егіс ақпартарын құрғақшылықтан және топырақ ығылғынын артық болуы салдарынан сакандыру жүйесіне қолдауға және іске қосыла. Әзірліңізге белгілі, бұрын міндетті сакандыру жүйесі жұмыс істеген болатын. Бұл ерікті сакандыру жүйесін іске асыру жөнінде жаңа қабылданып, қазір қолданыстағы тауарларды жатырмыз. Жаңа сакандыру жүйесі үйден шықпай-ақ сакандыру шартын жасасау мүмкіндігін береді. Сонымен қатар есімдік шаруашылығымен айналысатын фермерлер үшін сакандыруға тауарлар көмегі арқылы сакандыру шығынының жартысын өтеп алды. Бұл егіс ақпартарын сакандырудан фермерлер алғашқы төлемге көп жеткізді. Бұл егіс ақпартарын тауардан бастап сакандыру жағдайын тіркеуге дейінгі процесс www.qoldau.kz платформасындағы «Agroinsurance» ақпараттық сервисінде жүзеге асырылады. Осы жерде айтпау керек, жүйесіне қатысты тауарлар өндірушілерін танытандыру, төуекелдерді азайту және салаға инвестор тарту үшін сакандыру сыяқсыз субсидияларын мемлекеттік қолдау қарастырылған. Қазір қолданыстағы фермер сакандыру сыяқсыз сомасының тек 50 пайызын төлейді, қалған бөлігі мемлекеттік қолдау есебінен төленеді.

— Қор арқылы несие ресімдеудің несіне берілген қайтарудың егіс механизмі ұсынылады. Яғни ағнунитетті және бөліп төлеу. Қайсысы тиімді?

— Кредит ресімдеу кезінде біздің мемлекет несие алушыға осы әдісмен қолдау бергеніне ұсынады. Ағнунитетті және сараланды. Ағнунитетті төлем несиеіледі бүкіл мерзіміне созылатын тең айлық төлемдерді білдіреді. Сомаға: несиеік берешектің көлеміне байланысты айырылады. Бұл ретте несие өтеуді бірінші айынан немесе жылдары төлемін басым бөлігін — пайыздарды, ал аз бөлігін — негізгі борыштың өтелетін бөлігін құрайды. Көлеміне байланысты айырып төле-тінді өзгерген: бөліп төлем негізгі кредитті өтеу, аз бөлігін — пайыздарға жұмсалды. Төлемін бұл түрі сомасы көп емес тұтынушылық несие үшін қолданылады, аз төлем сомасын негізгі төлемге қосып төлеуге алдына ала жоспарлай аласыз. Сараланды төлем — несиеіле мерзімі тиңде теңбе-тең азаятын шешім емес ай сайынғы төлемдер. Төлемнің егіс көп бөлігін — мерзімнің бірінші шартындағы сомасын ширегінде жүргізгенді. «Орта» төлемдер әдетте ағнунитетті сияқты. Ай сайын негізгі борыш теңдей үлкесе азаяды, пайыз болса берешектің қалдығына есептеледі. Сондықтан транш көлеміне байланысты төлем өзгереді. Бұл тасіс уақыт мерзімді қысқартып, бұл тасіс жүйесі және

[illegible]

реалисттерін шаруалардың несиемен келіпкелудің механизмі басталды. Бұл мемлекеттің негізгі мақсаты – екінің деңгейлі банктендіруді ауыл шаруашылығына несие беруге ынталандыра, банктендірудің негізгі банктендіріс белу және Агромеркрисіп саласын қаржыландырудың тиімділігін арттыру.

— Бұл жобаға кімдер қатыса алады?

— Оғте орынды сұрақ. Кеңестердің құрылысы екінің деңгейлі банктендіріс несиесі арқылы инвестициялық жобаларды іске асырығы келетін және іске асыруды жоспарлаған фермерлер мен жеке кәсіпорлік субъектісі қатыса алады. Яғни акционерлік қоғамдар, шағын өндіретін секторістік, фермерлік шаруашылықтар, шаруа қожалықтары және тағы басқалар. Келіпкелудің шартына сәйкес, жылдық мөлшерлемесі 17 пайыздан жоғары емес, жобаның млрд теңгеге дейінгі несе сомасының мерзімі 10 жылдан аспауы тиіс. Келіпкелудің Агромеркрисіп кешеніндегі және тамақ өнімін өндіру күзіметінің барлық түрү бойынша иеліктеріне қатысты несе асыруга беріледі. Сондай-ақ келіпкелдіретін басым инвестициялық бағыттарды атап етуге болады. Олар:

тауары сүт фермасы, етті су шаруашылығы, қарындан қарақ, жылқыжайлар, қант қызылмеңгері өсіру, қант қанды өндіру, жарма өндірісі, көкөністер мен жемістерді қайта өңдеу, өсімдік майы мен май өнімін өндіру жобалары. Ауыл шаруашылығын қаржыландыру қоры несие қолдасушыларға 60 пайыз деңгейінде келіпкелдіреді. Басым инвестициялық жоба іске қосылғанда келіпдік мөлшері 85 пайызға дейін болады. Жоба толық іске қосылғанда кейін келіпдік мөлшері 50 пайызға дейін азаяды. Бұл ауыл шаруашылығы тауарын өндірушілер үшін өте тиімді тетік болары сөзсіз.

— Қандай жағдайда несие алуға берілген өтімш мақұлданбайды?

— Несиенің берушін несие тарихы бузылған жағдайда, келіп құжаты кепілге қоюға жарамаған уақытта т.б. Қоғамның ішкі талаптарына сәйкес келмеген жағдайда несие өтімші мақұлданбайды.

— Несиенің алушылар тарапынан қордың бағдарламасына сұраныс көп және нақты қанша несие берілді?

— Несие алушылар арасында басым бағыт ол мал шаруашылығына берілді, осы бағыттағы несие қолдасушы тарапынан 331 өтімш 1 754 970 000 теңгеге мақұлданған болса, оның 254 өтімш 1 276 740 000 теңгесі мал шаруашылығы үлесіне.

— Алдағы жоспарларыңызбен беліспеніз?

— Агромеркрисіп кешенін дамыту және «Еңбек» нәтижелі жұмыспен қамтуды және жаппай кәсіпорлік дамыту мемлекеттік бағдарламасында беліспендіріс жөндеуі жүзеге асыру негізгі жоспар болмады. Бұл сала қор күзіметінің басым бағыттары болып қала береді. Сонымен қатар несие алушылардың уақытын мен қаржысын үнемдеу үшін бизнес-процестерді оттайландыру жүзеге асырылатындалады.

— Өңімізге рақмет.

Сұхбаттасқан
Айгүл ӘЛІШЕРОВА

Жаңақорған ауданы Көйден ауылдық округіне қарасты Қауық елді мекеніне ауыз су тарту жұмыстары басталыпты. Осылайша қыырда жатқан елді мекен тұрғындарының талай жылғы арманы орындалып отыр. Бұрын бұл ауыл берекесі тасыған мекен болған көрінеді. Қазір бар болғаны 34 тұрғын бар. Адам саны аз болғандықтан мемлекеттік бағдарламалар аясында ауыз су тарту мәселесі шешуші қалған. Бірақ жергілікті билік бұл түйіннің де шешімін тарқатыпты.

АЯДАЙ АУЫЛДАҒЫ БАСТАМА

— Ауданға алғаш әкім болып келген 2015 жылы елді мекен тұрғындары мектеп, жол және осы ауыз су мәселесін көтерген еді. Олардың біразы шешімін тапты. Оқушыларды тасымалдайтын көлік берілді, ауылға жол түсті. Ауыз су жеткізу көшеуілдеп қалып еді. Осы ауданды басқаруға екінші мәрте келгенде оның да орайын таптық.

Аудандағы "Құкірт қышқылы зауыты" демеушілігімен жобаны жүзеге асырғалы жатырмыз, — дейді аудан әкімі Руслан Рүстемов. Ауыз су желісінің жалпы ұзындығы 4 шақырым, жоба құны 12 млн теңге. Әмір нөрі "Талап-Сырдария" топпық су құбырынан тартылады. Ең таңқаларлығы, бұл жұмысты 2 апта ішінде аяқтау жоспарланып отыр.

АТ СПОРТЫ ҰЛТТЫҚ РУХТЫ КӨТЕРЕДІ

— Жылқы мінезін бала кезден қанық болып өстім. Беріде аударыстапқа қызығушылығым оянда. Елімізде аударыспақ өресектер, жастар және жасөспірімдер арасында өткізіледі. Сайыскерлер салмақ бойынша тандап алынады. Спортшыға қойылатын басты талап

«Жаманбай батыр» ауылдық округінде тұратын жастардың арасында аударыспақ спортынан алдыңғы лектен көрініп жүрген жастар аз емес. Әуелі көкпаршылармен бірге додаға қосылған ауыл балаларының назары кейіннен аударыспаққа ауды. Солардың бірі — Әбдінесірдин Файзулла бірнеше жылдан бері аударыспақпен айналысып, ел чемпионатында бірнеше мәрте жүлдегерлер қатарынан көрінді.

мінез бен күш. Ұлттық спорт түрін дамыту, соның ішінде, ат спортын жандандыру желелеген адамдар үшін ғана емес, бүкіл облыс халқы үшін қажет. Өйткені онда жастарды елді, тарихты, ұлттық дәстүрді қадірлеуге баулитын тәрбиелік мән бар, — дейді ол.

Динаның шын аты дұрысында Мәдина болу керек-ті. Алайда осы аттас сүйген қызын түн асыра сайда күткен жас жігіт Төремұрат елещалда «мірге келген сеніңді атын қойып кет» деп қолжалаған қос көмір мен анасы Жанжаның көңілін қалдырмай, тіл ұшына кеп қалған таныс есімнің тек «...Дина»-сын ғана айтып, «мә»-сін ішіне сақтап, күдік туғызбай, тездеп аттанып кеткен екен... Осылайша күллі қазаққа Дина есім көңінен таныла бастады.

Дина Кенкежызы кен байтақ Отанымыздың батыс өңірінде, Еділ-Жайық екі өзен аралығында орналасқан бұрынғы Бөкей ордасы, Нарынның Бекетай құмы жерінде осыдан тура жүз атпсы жыл бұрын (1961 ж.) қарапайым шаруа отбасында өмірге келген. Әкесі Кенке оны ерекше еркелетіп, домбыра тартуға еліткен бір бөлек, етжеңді ерке қызын ер балаша киіндірген. Сөйтіп Дина көбіне ер балалармен ойнауға машықтанған, жастайынан жұғаса кеткенмен күресуге бейім болған, тіпті «сен біабен емес, анау қыздармен құыршақ ойна» деген балаларды жек көрген. Дина тоғыз жасында әкесі үйреткен күйлер мен өңдерді өзінше домбырада еркін ойнаған, содан «домбырашы қыз» атанған. Күй өнеріне құштар болған Дина күйші өмір жолында ұстазы Құрманғазының күйлерін үйреніп, тартумен шектелмей, сол өңдер аттары белгілі күйшілер Дәулеткерейдің, Соқыр Есканның, Әлікең, Баламайсадай көрнекті халық композиторларының шығармаларын тартып үйреніп, өзі де домбыра сайыстарына қатысып, өнерін шыңдап отырған. Дина Кенкежызы 1980 жылы 19 жасында күйлеуге ұзатылады. Динаның өнерінде ұстазы болған күйші Құрманғазы оғаз шәкіртінің ұзатылар толының үстін шығып, құдалардан қас келінін болашағына, оның домбыра тарту өнеріне тыйым салмай, қарсылық білдірмей, керісінше, оның өнерінің ұшталуына, жетілдіруіне ер көз көмектесіп, қошемет білдірулерін өтініп, уәддерін сұрап алған. Осындай уәдені күйлеу бала Нұрпейістің өзінің аузынан естиді. Сол тәртіпке Құрманғазы Динаны шақырып алып, күй тартқызып, соңынан сол тоғыз күйшісіп отырған жұртшылыққа естіріп: — Домбыра менің өмірлік серігім еді. Ол ғұмырымды ұзақ та қиын-кескі қиын жолында сенімді серігім, берік сүйегі болды. Енді осы құмса серігімді лайықты мұрагерім — саған табыстаймын, — деп күй ойнаған домбырасын Динаға сыйға береді. Ұстазының аспабын үлкен толғаныс үстінде қабыл алған шәкірті де: — Ұстазымның домбырасын ешқашан жанымадан тастаған емеспін, оны киіп дүниедей

ҰЛЫ ДАЛАНЫҢ ДАҢҚАТЫП КҮЙШІСІ

Қазақтың даңқты күйшісі Дина Нұрпейісованың туғанына биыл 160 жыл толды. Тақырып аясында оқырман қауымға ұлы даланың даңқты күйшісі жайында мәліметтер ұсынуды құп көрдік.

кәстерлеп сақтадым. Күй шығарып толғанған, азамақ түскен шақтарында ұстаз домбырасы маған ақыл-кеңес беріп, дұрыс бағытта сілтегендей болатын еді, — дейді Дина кейінірек. Шәкіртін домбыра тартуды өнері, қағысы өз ойынан шыққан ұстазы Құрманғазы осындай кездесулердің бірінде Динаға «енді өзін де күй шығаруға дағдылан» дегендей ақыл-кеңес береді. Осындай ой Динаның өз басында да бар болатын. Ол Құрманғазының жігерлі де тез, жылдам ойнататын күйлері мен лирикалық әсем, майда қоныр сазды Дәулеткерей күйлерін толықтай меңгерген еді. Сондықтан ұстазының әлдебір ұсынғысына қанаттанған Дина өзі де күй шығаруға тәуекел етеді. Деректерге қарағанда Дина алдымен өзіне бұрыннан таныс күй тақырыптарын тандап алып, оны іштей қорытып, өзінше түсініп игеру арқылы жаңа музыкалық образдар енгізіп, одан әрі байыта түседі. «парадиз» жасуу арқылы жаңа өуендер енгізеді. Сондай тырнақалды шығарған күйлерінің қатарына «Бұлбұл», «Байқұмақ», «Жігер» күйлерін атауға болады.

Елде Кеңес өкіметі орнағанмен, қиян-кескі азамат соғысы кезінде тыныштық бұзылып, оған қоса ашаршылыққа душар болған 61 жастағы Дина әкейдің үлкен отбасы 1922 жылы Астрахань Қызылжар (Қарсый) ер жеріне — Азау мекеніне көшіп барады. Бұл жерде қырдың өсімдігі құмаршық қағып, одан нан мен көмекті талғамау жасап, жанұясын ашаршылықтан сақтап қалады. Бұл кыр елін отаршылыққа ұйымдастырған кезең болатын. Кейінірек елде ұжымдастыру науқаны басталғанда Дина әкей отбасын Володар ауданының Козлово ауыл советіне қарасты бір шағын ауылына қоныстандырады. Бұл — табиғаты тамашалыған, жанында ағып жатқан өзені бар, бір жағы егін салуға құнарлы жері мол елді мекен болатын. Сол кезде орталығы Козловодағы «Қызыл ту» артелинің төрағасы Әбуов Ғабғастың атына арзы жазып, мүшелікке алуын өтінеді. Әкейдің үлкен ұлы — Жұрынбай Нұрпейісов. Ол сонда мал шаруашылығына жұмысқа сұранды. Ол кезде артельге адамдар көптеп керек. Сол артельге мүше болып, әке де

ҚАРАТАУ, ҚОЙНАУЫҢ ҚҰТ, ТАСЫҢ ТАРИХ

Алып Тянь-Шань тауының солтүстік-батыс бөлігі қарт Қаратауға ұласады. Жұырда осы қалың қатпарды Қаратаудың соңғы сілемдері жетіп тұрған Жаңақорған ауданына баспасөз туры ұйымдастырылды.

Бұл тауды ел арасында «қазыналы Қаратау», «қарт Қаратау», «әулиелі Қаратау» деп те атайды. Шынымен де алыстан қарайып көрінетін жақпар тастар өлден қартайған, жасы келген адам секілді.

Ғалымдар тауды пайда болғанына миллиондаған жылдар өткенін айтады. Содан бері талай рет су ағып, ағаштар бүршік жарып, қаншама ұрпақ алмасса да, құпиясы мен тарихы әлі тереңде жатыр.

МАҚСАРЫНЫҢ МАҢЫЗЫ КӨП

Елімізде мақсары өсіріліп, өнім алына бастағанына көп уақыт бола қойған жоқ. Одан алынатын негізгі өнім — асқартық май. Бір айта көтерілгі, сапасы кунбағыс пен мақта майынан кем емес. Бағасы да кеңіл мен қалтаға қонымды.

Қалдықсыз өнім саналатын осы мақсарыны Жаңақорған диқандары соңғы жылдар бедерінде етіп келеді. Бұл өнім майы алынғаннан кейін де керексіз болып қалмайды. Мәселен, мақсарының майынан қалған қалдықтан Иранда халық дайындаса, Түркияда түрлі сабындар шығарады. Ал қытайлықтар түрлі дертке шипа болатын

дәрі-дәрмектер өндіруде.

Ал біз қалдықты көзде жарата алмауымыздың сапдарынан әзірге малға азық етіп отырмыз. Табиғаты жайлы аудан аумағындағы бірқатар ауылдарда көптеп өсірілуде. Тіпті құнарсыз деген жердің өзінде де мақсары көздің жауын алып жайқалып тұр.

ДИРМЕННІҢ ТАСЫНДАЙ ДӨНГЕЛЕНГЕН ДҮНИЕ-АЙ...

Қойнауы құт Қаратау баурайындағы Бесарық өзені бойында көзінде 62 су диірменінің қалағы шыр айналып, жұрт қажетіне жарап тұрыпты.

Бұл туралы бізге жергілікті елкетанушы Үмбетәлі Әбібуллаев айтып берді. Бірақ оның бәрін көне дүние көрс құтырынып шыға келетін қызыл әскерлер қыратып кеткен екен. Қазір жергілікті кәсіпкер Марат

Әбдікерімов солардың бірінің жұмысын қайта жандандырып отыр. Кәсіпкердің айтуынша осы диірменнен шыққан ұнның емдік қасиеті де бар екен. Қант диабетімен ауыратын адамға пайдасы зор көрінеді.

ДИНА — 160

арыз жазып кірген. Жалпы, 20-30-жылдар елде клуб жұмыстары қарқын алып, тұрғындардың белсенділігі көтеріле бастайды. Бұл кезде Астраханда аз ұлт өкілдерінің облыстық сзесі өтеді. Оған әжей де қатысады. Осы кезеңде 67 жастағы Дина әкейдің өміріндегі бір жаңалық — алғаш рет клуб сахнасына көтеріледі. Күнделікті ауыр жұмыстан кейін Дина әжей әр кеште артель мүшелеріне домбыра тартып, кенділі көтерген. Козлово ауылынан бар-жоғы бір жарым шақырым жерде орналасқан сол елді мекен «Дина ауылы» атанған (Диазновка с.). Дина күйші 1937 жылы тамыз айында оны арнайы іздеп келген композитор Смағұл Көшекбаевпен Алматыға аттанған. Сонда Дина Нұрпейісова елмен қоштасарда: «Туысқандар! Мен өз борышымды, алдыма қойған асыл мақсаттарымды орындау үшін Қазақстан астанасына аттанып барамын. Мен ұстазым — атақты домбырашы Құрманғазыдан көп нәрсені үйрендім, оның өнерін бізден келтіріп домбырашыларға жеткізуге уәде берген едім. Құрманғазыдай ұстаздың домбырада ойнау өнерінің қыры мен сырын өрбір домбырашының сана-сезіміне жеткізу үшін барамын... Мен оны түсіндіруге тиістімін. Сендермен қоштаспаймын, қазақтың қоныр домбырасының қадір-қасиетін, оның өнерін әлі де жоғары көтеру үшін, көп еңбек сіңіру үшін, соған аянбай жұмыс істеу үшін аттанып барамын, — деген. Қазір сол Козлово селосының орталығында Мәдениет үйі бар. Ол Дина Нұрпейісова атында. Володар ауданы орталығында бір көше халық композиторының атымен аталады, сондай-ақ Козлово ауылында да бір көше Д. Нұрпейісова атында. Мұрағат қазынасы атқарғанда «Дина Нұрпейісова 1934 жылы Володар аудандық, 1937 жылы Красный Яр аудандық депутаттар комитеті атынан «Қазақ музыкалық аспабында асқан шеберлікпен орындағаны үшін Дина Нұрпейісоваға Құрмет грамотасы сыйға берілген» делінген. Бұл сол кездегі күйші әкемізге берілген үлкен баға деуге негіз бар. Дина Нұрпейісованың домбырада орындаушылық өнеріне қайран қалған композитор Ахмет Жұбанов: «Дина ұзын да сүйріктей саусақтарымен домбыра пернесінде, сағалағанда небір алпақ пернелер аралықтарын ешбір мүлтіксіз алады. Симфония сазындаң оқырлық әуенді 62 тамырындай боилата, шымырлайта, жаңғырта, шұпалта, бұырқана небір өзгеге тұседі», — дейді...

Өйгерім ҚУАНДЫҚОВА, ҚМУ студенті

Айгул ӘЛІШЕРОВА

ЖАЗҒЫ ҚҰЙЫН

Алқалай жиналған қауымның назары той жүргізген асабада болғанмен, ойы жиынды тез бітіруге асыққан. Ышқына соққан дауыл ауладағы құмды үйіре соғып, құйында та жөнегенде ел еріксіз бетін көлегейлей берді. Әдетте той болған күннің ауа-райын жаңа түскен келіннің мінезімен бағалайтын жұрт бұл жолы оны тіпті ауызға алмады. Бар болғаны «қара дауыл бір басымай қойды» деген сөзді шарасыздықпен қайталай берген.

Ауылда сырттай қарасан ақтұманданып тұрғанын бірден байқар едің... Күм араасқан шаң көзінді толтырып, тісінді шықырлатады. Бірақ күннің ыстығы мен күм боранына қарап, ауыл жұрты той жасамай қалмайтыны белгілі еді. Енді, міне, ағайын-туыс түгел бас қосқан беташарда бөрінің бөрекесі қашып тұр. Жақсы мен жаманға бірдей шүкірлік ететін ауыл адамдарының жаны сірілігі сонша, анау-мынау қиындықты үзбей отып, уайым қыламытай. Көңбіс жұрттың көңіліне күндіз-түні бір тынбайтын жазғы дауыл қатты әсер еткені ме, әйтеуір бір-екі адам бас қосса, күннің райын талқылайтын болыпты...

Ауылға жиі келгеніме ме, әйтеуір бастапқыда бәрі жүдеу көрінген. Оқу, одан қалды жұмыс деп жүретін Айнаштың бес-алты айды араға салып келген беті осы. Қыста келгенде «енді ауылға аттап басыпсың» деген пенделік күлкімен кеткен. Әдейі айтқан жоқ. Жұқа жауған қарға жанбыр қосылып, жердің саз бастық адам айтқанына иленген де қалған. Ыңыраңа жүрген көлік бір тоқтады, бірде баяу жылжығандай болады. Айнаштың сондағы ойы гой бұл. Өйтпесе ерке қыздың ауыл дегенде еменің белгілі гой. Енді, міне, қысы жолға қолайсыздықтың жазғы жағдайды да мәз болып тұрған жоқ. Құрбысының тойына арнайы келген ол күн көтерілген бетте ұйқысынан оянда. Түнде үдей соққан желден терезе алтын шаң басып қалыпты. Әдеттегідей құйынның ізі екені білініп тұр. Ескі алдына шыққаны сол шақырайған күн өне бойын күйдіріп жібергендей болды. «Таң атпай жатып, не деген ыстық?!». Осылай ойлап үлгергенше болған жоқ, сарай маңынан анасының дауысы естілді.

— Тұрдың ба, күнім?! Өккенің жұқа көйлегін жамыла салшы. Мына күннің ысуы жаман. Терің күйіп кетер.

Анасының айтқаны дұрыс болса да, бойжеткен қыз көршілерден ыңғайсызданған. Бала кезден біледі гой, бірі болмаса бірі келіп анасының қасында түске дейін ауыл жаңалығын айтпайды. Тағы бір қонысы сіріңке сұрай келер. Анасы да қызық, көңілсіздікпен бәрін тыңдап отыра береді. Соған отыр қарап отырмай, Айнашты да сөз етеді гой. Ерке қыз осыны ойлаған. Бірақ үл еткен лебі жоқ далада жеңсіз киіммен жүруге ықылас соқпады ма, өккенің жөйдесін қой алды.

Дастархан басында анасы әкеуі өткен-жеткенді әңгімелей отыр. Анасы көбіне ауылдың жайын айтады.

— Ана Бердібектің үйін білесің гой, — дейді бал татыған шайын ұсынып жатып.

— Билік кенке баласына еңкі беріп, өз алдына үй соғып жатыр. Бірақ жастарға ауылда тұрған обал гой. Мардымсыз айлыққа қарап отырғаннан қалаға кеткені жаксы емес пе? Ара-тұра шығатын балықты көңіліне медет қылатын шығар. Бірақ қазір теңізде қайсыбір балық қалды дейсің... Анасы осылай деп уайым қылады. Әдетте Айнаш өзгелердің өміріне араласқанды ұнатпайтын. Тек анасы жақын туысқанын айтқан соң, бұл да еріксіз қонысқан. Шыным, ауылдың болашағы не болар екен?

Көбіне ауыл адамдары күлбей тіріліп тұрса қалдырып бітіретін. Бүгінгі әдеті де осы. Түске қалса мей қайнатар өзіне қарап тап боларын білген Айнаш да атасының үйіне барып, сөлем бермек ниетте. Үлкен үй алыс емес. Көп болса жарты сағат жүрер. Қайта ғана жолдың ұзарғаны жаксы. Ауылды алыстан бақылап, бала күнін еске түсірудің әдіс таптырмас демалыс қой. Тегіс емес, ирелең, көй жері көдір-бұдыр, жартылай саз, жартылай май топырақ жолмен баяу басып келеді. Жай жүрмей жан-жағын барлап көледі. Көзге ілінер көк таппады. «Билік жауын аз болып, пішен де өспеді» деген әкесінің сөзі есіне түсті. Өнеу жерде жартылай күн күрәтп, сартып тартқан адыраспанды байқаған болды.

Қызық... Мана таңертең аулада көрген әкесінің гүлдері де осылай сарғыштынып, жапырағына құрт түскен сияқты еді ау, е? Жаздың басталғаны кеше. Алда шілдір шілде бар гой әлі... Бәріне бірдей не болған?! Бала күнінде гой, ауыл адамдарының ауласында, көшеде ағаш та, көк те қаулап тұратын. Соның ішінде Айнаш жабайы өскен мөңдүзаның жаксы көретін. Атасы қанша рет «қулаңып қаласың, ол жабайы өсімдік» дегеніне қарамай, әпкесімен бірге гүлді сабағымен талай жұлған. Тіпті адыраспанның түінегің «алма» деп ойнап, құрбысына «қонаққа» апаратын. Қазір мекеніне да көрінбей ме, қалай өзгі?

Осылай ойланп келе жатып, қарашаңырақтың ауласына қалай аңқ басқанын да білмей қалды. Кішкентай кезден «Айнаш» дейтін әкесі ән-тан, Сірә, Айнашты келеді деп ойламаста керек. Екі бетін кезек-кезек сүйіп, үл-үлкен қызды еркелетіп жатыр. Айнаш ұялса да үндемеді. Тіпті әкесінің осы мейірімін үйдегі алты айлық Ернұрдан қызғанып сөкілді. Үлкен үйдің амандығын білген соң, жеңгесімен де біраз шүйірлекескені бар. Бұрын жаңа сауып, пісірген ыстық сүтін ала жүгіретін жеңгесі «шай іше гой» деумен шектелді. Қызық... Ерке қыздың бала күнінен сыйыр сүтін қорықпай біле тұра, жеңгесінің мұнысы несі?! Соны сезгендегі ауылдың бар бейнетін бір адамдай білетін келіп көңілісіз әңгіме бастады:

— Былтыр гой, жеті-сегіз сиырды қатар сауып құрт пен қатыңға қарға болғанымыз. Билік сауын сиырларды көрсен жылағың келеді. Сүт бермек түгілі, бұзауын да жарытпайды. Қарны қабысып тұр. Аған қолдан жем бергенмен, жердегі көктей болсын ба? Қуаншылық деген осы шығар, билік көктен тамшы тамбады... деген. Ауылдағы ахуалдың нашарлап бара жатқанын бәрі бір-бірімен келісіп алғандай айтады. Тіпті кішкентай Ернұр да соны қостайтын сияқты. Бір уақ таза ауада жүрсін деп далаға шығарған оның да денесі қызарып, жараға ұқсас майда бөртпе шығыпты. Бұрындары адамдар «күнге күйген жаксы, қыста ауырмайсың» дейтін еді гой. Қазір керісінше, бәрі күннен қашатын болған. Сәл уақыт сәулесі өтсе болды, теріге белгісіз бөртпе қапайтынын бала да біледі.

Айнаш былдартай күлген Ернұрды еркелетіп біраз отырды. Күн тас төбеде шақшынып тұр. Ауылға аз ғана уақытқа келген бойжеткен қайтандан анасына баруға асықты. Түжі асқа қарайластанан, әкесін қатты қыпай қашқанда да, үйіне беттеді. Ойланп келеді.

Кенет... Көзі бақырайған күйі қорық кетті. Жерде бар қалдық пен қараны үйіре ұшырып, ауыл шетінен қап-қара құйын келеді. Дауыл бес бала күнен иманын үйретін Айнаш қалп тоқтай қалды. Атасының үйіне қайтысы келген. Бірақ жолдың дәл ортасында кейін қайтуға жүргі дауаламады. Жай ғана жылағысы келді. Жан-жағын жайлап кететін үлкен құйында қаларын білсе де үйіне қарай жүгірген жоқ. Өзін қаншама сырт көздің бақылап тұрғанын білмейді деймісін?! Балаға ұқсап, тапырақтың қазса уат болады. Жылдамдығына көз ілесетін құмды дауыл шатыр мен ескі терезені тасырлата соғып ұйытқып келеді. Айнаш сүп-сүр. Айнаштың жүргі қорыққаннан қатты соға бастады. Үйлер де көрінбеге айналған. Күм көшкеннен сау ма өзгі? Арада сүт пісірім уақыт өткен соң түк болмағандай бәрі басылды. Үйіне еңгіге жеткен Айнаш анасын құшақтап алды.

— Түрінен айналайын. Өзім де сені қорық қалады-ау деп ойлап едім. Еңбұл осындай құмды құйын қунара қайталанып тұр. Далада жүріп жұмыс істей алмайсың. Не жуған киімді де жая алмайсың... Анасы күбірлеп қызын осылай жұбатқан болды. Өне-міне дегенше әкесі де жұмыстан келген. Есіктен ене бере бақшадағы қияр мен қызанаттың қасына барды. Енді ғана жалғызғы жайқалып, түнкетіп келе жатқан өскінді жұлқыңан жел жұлып әкелтіпті. Айнаш өкесінің еңбегін көріп айп кетті. Осында ауыл айналсаы құрақ. Ал құбырдағы сауғаттан қана беріледі. Соны ақ-судан артылып, бақшадағы өскіне бергендегі өңбегі текке кеткеніне іші ұлай ашыды.

— Папа, ауылдан көшесіңдер қалай болады? — деді еріксіз...

Айнаштың ауылдан келгеніне көп уақыт өткен жоқ. Сонда да ауық-ауық ауылдан хабар алуға тырысады. Бұл хабарлаққаннан не өзгерді дейсің? Күндіз ыстық, ал кешке маса-матақаннан ауыл адамдары сыртқа жүре алмайды. Ертіснен жұмысына келген. Өріптерестері Арал жақта бес жүз бас малдың қырылғанын айтып, оңал қалды Сырдария арнасының көпекінің өңгіме етіп бас шайқасып жүр. Өлеуметтік желіде де осы тақырып. Жанында бір хабарды көрген. Министр қуаншылықтың себебін түсіндіріп, соңында қаудан, ауыл тұрғындары бізде көмек сурамайды. Өйтпесе көп ұшын созуға дайынбыз» дегені. Айнаш күлерін де, жыларын да білмеді. Алыстанғы ауыл тұрғындарының тілегі министр жете ме екен өзгі?

Кешке көп қабаты үйіне шаршаңқы көңіл-күймен оралған Айнаш сәл тынығып, намаз оқуға негіз етті. Кенет сөңгекке мандайы тигені сол еді. «Жолың болсын, папа» деген кішкентай баланың дауысын естіді. Терезе ашық тұрған. Сырттағы дауыс анық естілді. Бала күнінде Айнаш да жылымы мен ескені көлігіне тиеп, көк теңізге бет қойған әкесіне осылай дейтін. «Жолың болсын, папа!». Анасы ешқашан өкен бір жаққа жол жүрсе, қайда баратынын сурама деген. Айнаш балықты ауылды, сол ауылдың бейнеткек тұрғындарын есіне алды да, қуаншылықты шешімін Жаратқаннан ғана қайта-қайта сұрай берді...

Еллік ЕРТАЙҚЫЗЫ

ЖОЛ ҚИЙЛЫСЫНДА...

Өсіп келе жатқан халықтың қажеттіліктері мен климаттың өзгеруі арасындағы жарыс бізді қиын таңдауға алып келеді. Егер де біз қоршаған ортаға деген көзқарасымызды өзгертпесек, апатты болашаққа тап боламыз.

2050 жылға қарай Орталық Азия халқы саны 100 миллионнан асады. Өскелең экономика мен жас тұрғындар жағдайында өңірдің суға, азық-түлікке және энергетикалық ресурстарға қажеттілігі теңдесі жоқ деңгейге жетеді. Бірақ бұл адамдар қажеттіліктері экожүйелердің деградациясынан азайту және оларды қалпына келтіру қажеттілігінен асып кетпейтін керек.

Орталық Азия мемлекеттеріне Арал теңізін құрып кетуден сақтау үшін қоршаған ортаны ұтымды басқару маңызды. Бір кездері Арал теңізі әлемдегі төртінші үлкен көл болған еді. Бірақ бүгінде оның мөлшері бастапқы өлшемнің онан бір бөлігін құрайды. Өркендеп келе жатқан балық аулау саласы құлдырады, ал жақын жерде тұратын адамдар мен малдың денсаулығына усақ шаң, тұз және пестицидтердің қалдықтарын көтеріп, тарататын қатты құмды дауылдар теріс әсер етеді.

Осы апатқа дейін Арал теңізі аймағының экономикасы мал шаруашылығына, ауылшаруашылығына және балық аулауға бағытталған болатын. Бүгінде бұл аймақта шамамен 40 миллион адам тұрады, оның ішінде 4 миллион адам бұрынғы теңіз түбінде немесе оның жаңында тұрады. Өлеуметтік, экономикалық және экологиялық проблемалардың үйлесуі көпшілікті аймақтан кетуге мәжбүр етті.

Алайда, соңғы өзгерістер Қазақстанның теңізді сақтауда жетекші рөл атқара алатындығын көрсетеді. Қазақстан Үкіметінің тынымсыз ықпалдасты арасында Қазақстандағы Солтүстік Арал теңізі қайта жанданды, ал балық аулау өткенмен салыстырғанда келімінен болса да, қайтып оранды.

2021 жылдың қаңтарында Президент Қасым-Жомарт Тоқаев Қазақстанның жаңа экологиялық кодексіне қол қойды. Жаңа кодекс елдегі экологиялық тәжірибені жақсартуға бағытталған және АҚШ-тың халықаралық даму агенттігі (USAID) Қазақстанның экология, геология және табиғи ресурстар министрлігінің әзірлеуге көмектескен климатқа бейімделу жөніндегі жаңа мақалаларды қамтиды. Климат мәселелері жөніндегі заңнаманы қабылдау мен іске асыруды қолдай отырып, АҚШ Үкіметі Орталық Азия елдерінде оны пайдалану үшін климатқа бейімделудің табысты моделін көрсету мақсатында бұрынғысына Қазақстан Үкіметімен ынтымақтастыға ниетті.

USAID және келетін даму серіктестері Арал теңізінің экожүйесін қалпына келтіру бойынша біріктер жобаларды іске асыру үшін аймақ елдерінің үкіметтерімен ынтымақтастыда. Алда ұзақ жол бар, бірақ бүкіл әлем бойынша жасалған іс-әрекет мысалдары біздің планетамызды мағыналы түрде сауықтыра алатынымызды көрсетеді.

Америка Құрама Штаттарының Қазақстандағы елшісі ретінде мен Байден-Харрис өкілшілігі климатты АҚШ-тың сыртқы саясаты мен ұлттық қауіпсіздігінің негізгі басымдығы дәрежесіне көтерді деп мақтанышпен айта аламын. Сіздердің кейбіреулеріңіздің өз оңылдық бойы аймақтың досы болған бұрынғы Мемлекеттік хатшы Джон Керри мырза естеріңізде болар. Жаңа өкілшілікте ол АҚШ Президентінің климат жөніндегі арнайы өкілі болып тағайындалды. Осы жаңа рөлде Керри мырза Арал теңізін қалпына келтіруге және транскарақалық су ресурстарын табысты басқаруға аса маңызды көңіл бөлді.

Қазіргі уақытта USAID осы жылдың соңында басталатын экожүйені қалпына келтіру бойынша жұмысқа дайындық шеңберінде Үздік тәжірибелер мен бар тәжірибені анықтау мақсатында Арал теңізінің экожүйесін қалпына келтіру бойынша алдыңғы іс-шараларға тағдау жүргізуде. USAID Орталық Азия мен Ауғанстандағы тұрақтылықты, экономикалық өркендеуді және тұрақты экожүйелерді арттыру үшін транскарақалық су ресурстарын басқару бойынша аймақтық ынтымақтастықты нығайтуға ұмтылатын болады.

Бүгінгі таңда Арал теңізіндегі жағдай үмітсіз болып көрінсе де, оптимизмге себеп бар. Арал теңізінің экожүйесін қалпына келтіру жөніндегі біздің бірлескен іс-әрекетіміз Орталық Азия тұрғындары үшін неғұрлым гүлденген және орнықты болашаққа алып келуі мүмкін. Америка Құрама Штаттары Қазақстанды осы мәселеде қолдайтын мақтан тұтады; біз бір планетада өмір сүріп жатырмыз және оған бірге қамқорлық жасауымыз керек.

Уильям Х. МОЗЕР, АҚШ-тың Қазақстандағы Елшісі

ЕЛІМІЗДЕГІ ЕҢ ЛАС 10 ҚАЛА

Экология, геология және табиғи ресурстар министрі Мағзұм Мырзағалиев еліміздегі ауасы ең лас 10 қаланы атады. Бұлар: Нұр-Сұлтан, Алматы, Қарағанды, Теміртау, Атырау, Ақтөбе, Балқаш, Өскемен, Жезқазған, Шымкент.

Атмосфералық ауаның экологиялық мониторингінә сәйкес, былтырғы қорытынды осыны көрсеткен. Өңірлердің негізгі экологиялық проблемасы — ауаның, жерусті суының ластануы және қалдықтармен жұмыс істевудің жетілмеген жүйесі. Қатты тұрмыстық қалдықтардың полигоны сани тарлық және экологиялық талаптарға сай емес.

СЕКСЕУІЛ ОТЫРҒЫЗЫЛАДЫ

Экология, геология және табиғи ресурстар министрі Мағзұм Мырзағалиев Үкімет отырысында Арал теңізіндегі жағдайды арнайы экспедиция зерттеп келгенін айтты.

Өсіп тұрған екікелерге тексеру жүргізілген. Ал Арал теңізінің құрғаған түбіне сексеуіл отырғызу мәселесі Мемлекет басшысының да ерекше баулауында.

Министрдің мәліметінше, 1990 жылдан бастап 2021 жылға дейін 195 мың гектар жерге 9% сексеуіл отырғызылды. «Бірнеше апта бұрын арнайы экспедиция жұмыс

істеп келді. Өсіп тұрған екікелерге тексеру жүргізілді. Табиғи жолмен өсіп тұрғандарды санағанда ауданы 337 мың га құрайды. Мемлекет басшысының тапсырмасы бойынша бір сексеуілді отырғызу бойынша кешенді бағдарлама әзірлеп жатырмыз. Алдағы он жыл ішінде (2021-2030) 1,1 миллион гектар жерге сексеуіл отырғызу жоспарлануда», — деп ол.

ӘЛЕМ ЧЕМПИОНАТЫ: ЖЕҢІМПАЗ БЕН ЖҮЛДЕР

Ерлер

60 кило: 1.Яго Абуладзе (Ресей), 2. Ғұсман Қыргызбаев (Қазақстан), 3.Харамат Гусейнов (Әзербайжан) пен Франсиско Гарригос (Испания), 66 кило: 1.Дзасир Маруама (Жапония), 2.Мануэль Ломбардо (Италия), 3.Якуб Шамилов (Ресей) пен Йондонперенлей Басхуу (Моңғолия).

73 кило: 1.Лаша Шавдатуашили (Грузия), 2.Томми Масиас (Швеция), 3.Сойлиш Хасимото (Жапония) мен Білап Чилогылы (Түркия).

81 кило: 1.Маттис Каас (Бельгия), 2.Тото Григалашвили (Грузия), 3.Франк де Вит (Нидерланд) пен Ари Эгүтидзе (Португалия).

90 кило: 1.Николоз Шераздишвили (Испания), 2.Давлат Бобонов (Өзбекстан), 3. Маркус Нюман (Швеция) мен Кристиан Тотт (Мажарстан).

100 кило: 1. Жорже Фонсека (Португалия), Александр Куколкин (Сербия), 3. Барлам Липертелиани (Грузия) мен Илья Суламанидзе (Грузия).

+ 100 кило: 1. Кокоро Кагерау (Жапония), 2. Темірлан Башаев (Ресей), 3. Якуб Хаммо (Украина) мен Гела Заалишвили (Грузия).

Әйелдер

48 кило: 1.Натсуми Цунода (Жапония), 2.Вакана Кога (Жапония), 3.Уранцзэг Мұңхбатын (Моңғолия) мен Джулия Фигероа (Испания).

52 кило: 1.Ан Шилиме (Жапония), 2.Ана Бокс Перес (Испания), 3.Фабин Кочер (Швейцария) мен Гефен Примо (Израиль).

57 кило: 1. Джессика Климкайт (Канада), 2.Момо Тамаки (Жапония), 3.Нора Гякова (Косово) мен Тереза Штоль (Германия).

63 кило: 1.Кларисс Агбеньену (Франция), 2. Андрея Лешчи (Словения), 3.Санне Вермер (Нидерланд) мен Ана Обрадович (Сербия).

70 кило: 1.Барбара Матич (Хорватия), 2.Йоке Оно (Жапония), 3.Санне Ван Дейке (Нидерланд) мен Михаэла Попперс (Аустрия).

78 кило: 1.Ана Мария Вагнер (Германия), 2.Маделейне Малона (Франция), 3.Мами Умек (Жапония) мен Гюше Стенхейс (Нидерланд).

+ 78 кило: 1.Сара Асахина (Жапония), 2.Вакаба Томита (Жапония), 3.Мария Сулен Алтхеман (Бразилия) мен Беатрис Суза (Бразилия).

Лхкаважамтсты жеңіп, жартылай финалда Еуропа чемпионы деген дардай атағы бар Францияның сақа спортшысы Валид Хиярмен күресті. Ол да қайсар қазақтың қарқынына шыда берме алмады. Финалда Ғұсман ресейлік Яго Абуладзеден ұтылып, әлем чемпионатының күміс жүлдегері атанды. Әзірге бұл – Ғұсманның спорттық мансабындағы ең зор табысы. Жеңіс тұғырына сынқ сүйем қалғанда сүрінген Мағжан Шамшадин мен Елдос

Венгрияның астанасы Будапештте дзюдодан ерлер мен әйелдер арасындағы әлем чемпионаты аяқталды. Дүбірлі додаға жер-жапанның әр қиырынан келген 600-ге тарта балуан бақ сынап, 15 жүлде жиынтығын сарапқа салды. Айтулы жарыста біздің дзюдошыларға жалғыз жүлде бұйырды. Оның иесі – Ғұсман Қыргызбаев.

алмады. Ал бұл жолы біз мүлде басқа Мағжанды көрдік. 24 жастағы Сыр бойының сайыпқыраны жартылай финалда дейін қарсылас шыдапмады. Әуелі Украинаның әккі балуаны Артем Лесюктың аяғын көктен келтірді. Іле-шала Бельгияның беткеуестары, Еуропа ойындары мен құрлық біріншілігінің қола жүлдегері Йорре Ферстрэтен мен Испанияның марқасқасы, әлем чемпионаты мен құрлықтық ойындардың жүлдегері, Еуропа біріншілігінің жеңімпазы Франсиско Гарригосты жолынан ығыстырды. Бірақ одан әріге Мағжанның әлі жетпеді. Жартылай финалда Еуропа чемпионатында екі рет үздіктер санатынан көрінген Яго Абуладзеге ұтылып, қола медаль үшін сайыста әлем және құрлық біріншіліктерінде жеңіс тұғырына көтерілген әзербайжандық Харамат Гусейновке жол берді. Сөйтіп Мағжан Шамшадин бесінші орында қалып қойды. 66 кило салмақта өнер көрсеткен Елдос Жұмаханов та дәл сол мекеден көрінді. Ол да – талай дүрмекті көрген әккі балуан. Сол себепті де 30 жастағы дзюдошыға артылар жүктің салмағы ауыр еді. Мажарстандағы жарыстың тусасуесер кезеңсінде 2018 жылғы Еуропа чемпионаты словениялық Андреа Гамбончты жолынан ығыстырған Жұмаханов келесі айналымдарда аустралиялық Натан Катц және моңғолиялық Херлен Гандболдтан

финалда әлемдік рейтингтің көшбасшысы, биыл Лиссабонда Еуропа чемпионы атанған италиялық Мануэль Ломбардомен айкасты. Бәсеке барысында қандасмыз аяғын қайырып алды. Соған қарамастан ол соңғы секундтарға дейін аянбай айкасты. Десек те жеңіс Аленния түбей түлегінің ұюсында кетті. Содан кейін қазақ балуаны қола медаль үшін таласуға тиіс еді. Қарсыласы – Моңғолияның мықтысы Бахуу Йондонперенлей. Алайда алдағы айкаста алған ауыр жарاقاتы Жұмахановтың татамиге шығуына мүмкіндік бермеді. Соның салдарынан бесінші орынды қанағат тұтуына тура келді.

Қазақстанның әйелдер құрамасынан тек қана 29 жастағы Отгонцзэг Галбадрахқа сенім артқанымызды енесіне жасрайық. Олай деуге бірнеше негіз бар. Біріншіден, Отгонцзэгтің Олимпиада, әлем чемпионаттары және Азия ойындарының жүлдегері, Азия чемпионы деген дардай атақтары бар. Екіншіден, үздіктер рейтингінде олжалаған орны оған Токио Олимпиадасында бақ сынауға мүмкіндік беріп отыр. Үшіншіден, бүгінгі таңда Галбадрах аса жеңіл салмақ дәрежесіндегі ең белді балуандардың бірі. Сол себепті де осыдан алты жыл бұрын Моңғолиядан Қазақстанға қоныс аударған спортшы Будапешттен олжалы оралады деп үміттендік.

ЖАПОН СПОРТЫНАН ЖАЛҒЫЗ ЖҮЛДЕ

Жұмахановқа да өкпе айта алмаймыз. Олардың да өнері көпшіліктің көңілінен шықты. Кезінде жастар арасында әлем чемпионы атанған Шамшадин көпке дейін ересектер дуында өзін мойындата алмай жүрген еді. Елішілік жарыстарда тәуір күрескенімен, халықаралық додаларда бірде-бір рет даралана

басым түсті. Бастапқы кезеңдердегі белдесулердің барлығының да шиеленісті өткені соншалық, бұл бәсекелерде жеңімпазды анықтау үшін қосымша уақыт қажет болды. Бұл сынақтан Елдос мүдмдей өтті. Ширек финалда Беларусь өкілі Дмитрий Минковтан мерейі үстем болған қазақ дзюдошысы жартылай

Иә, Отгонцзэг Будапешттегі жарысты өте жақсы бастағаны рас. Алғашқы айналымдарда мажарстандық Лука Мамира мен маврикийлік Присцилла Морандты тырп еткізген жоқ. Үшінші кезеңде өзінің бұрынғы отандасы Уранцзэг Мұңхбатынмен кездесті. Кезінде 48 кило салмақ дәрежесі бойынша Моңғолияның бас балуаны атану үшін екеуі әбден «қырқысқанын» жанқиярлар жақсы біледі. Сол кезде ұлттық команда бапкерлерінің таңдауы тәжірибелі Мұңхбатынға түсті. Соған күйінген Галбадрах Қазақстанға қоныс аударды. Кейіннен түрлі жарыстарда екеуінің жолы жиі түйісті. Бірде Уранцзэгтің бағы жанса, енді бірде Отгонцзэгтің мерейі үстем болды. Осылайша, екеуі итжығыс түсіп жүрді. Ал Мажарстанның астанасында Моңғолиядан келген балуанының мысы басым болды.

Татамиге шыққан өзге қыздарымыздан да қайыр болмады. Әбиба Әбужақынова (48 кило), Нұрсұлу Ералыева (52 кило), Севара Нышанбаева (57 кило), Зере Бектасова мен Мөлдір Нарынова (70 кило) және Назгул Маратова мен Кәмила Берліқаш (+78 кило) сынды бұрымдыларымыздың барлығы да алғашқы айналымдардан аса алмады. Иә, оларға өкпе айту орынсыз. Өйткені, қазіргі кездегі Қазақстанда әйелдер дзюдосының деңгейі осы. Бізде өсу, ілгерілеу бақыламайды. Ал өзге елдерде бәрі керісінше, спорттың бұл түрі уақыт озған сайын қарыштап дамып барады...

Елішілік жарыстарда 60 кило салмақ дәрежесінде бәсекелестік деңгейі өте жоғары. Сол мықтылар арасында Елдос Сметовтің шоқтығы биік екені еш дау туғызбаса керек. Соңғы сегіз жыл бедерінде оның алдына ешкім түсе алған жоқ. Тараздың түлегі Рио Олимпиадасының күміс жүлдегері, әлем және құрлық чемпионы, Азия ойындарының жеңімпазы атанып, басқа да талай табыстарға қол жеткізді. Бірақ бұл жолы ұлттық құрама бапкерлері Елдостың Токиоға еш алаңсыз дарлланғаны жөн деген шешіміг келіп, Будапешттегі бәсекеге Ғұсман Қыргызбаев пен Мағжан Шамшадинді аттандырды.

Біраз жылдан бері Сметовтің көлеңкесінде жүрген дзюдошылардың екеуі де Мажарстанның астанасында өзін жақсы қырынан көрсетті. Әсіресе Қыргызбаевтың шеберлігіне тәнті болдық. Бұған дейін талай байрақты бәсекеде олжа салған ол әлем чемпионатында бірде-бір рет жеңіс тұғырына көтеріле алған жоқ еді. Ғұсманның ең үздік көрсеткіші – бесінші орын. 2019 жылы Токиода ұйымдастырылған долада Ермек Нәсіевтің шәкірті қола медаль үшін таласып, өзінің командалық әріптесі әрі сыралғы қарсыласы Елдос Сметовке есе жібергені есімзде. Сол біріншілікті Қыргызбаев бесінші орынмен қорытындылады.

Бұл жолы 28 жастағы Қыргызбаев өзіне берілген мүмкіндікті ұтымды пайдаланды. Бастапқы бәсекелерде чехиялық Давид Пулкрабек, германиялық Мориц Плафки және моңғолиялық Унубод

ЕУРОПА ЧЕМПИОНАТЫНЫҢ ЖҮЛДЕ ҚОРЫ ҚАНДАЙ?

мөлшері азайтылды. Бұл Еуропа чемпионатының тарихындағы ең үлкен жүлде қоры. Бес жыл бұрын Еуро-2016 турнирінде бұл сома 301 миллион еуроны құраған еді.

Жалпы жүлде қоры ұлттық құрамаларға төмендегені белгіледі: Турнирге қатысқан ер команда 9,25 миллион еуроға ие болады.

Топтық кезеңдегі әр жеңіс үшін 1 миллион еуро, ал тең нәтиже үшін 500 000 еуро беріледі;

1/8 финалға шыққаны үшін УЕФА 1,5 миллион еуро төлейді;

Ширек финалға шыққаны үшін 2,5 миллион еуро;

Жартылай финалға қатысушылардың әрқайсысы 4 миллион еуродан алады;

Финалға шыққан командалар тағы 5 миллион еуродан алады, ал жеңімпаз қосымша 3 миллион еуроны қаптасына басады.

Осылайша, жеті матчта да жеңіске жеткен чемпион команда жалпы 28,25 миллион еуро пайда көреді. Әрине, бұл соманы УЕФА Чемпиондар лигасына қатысқан клубтарға төлейтін үлкен сыйақы көлемімен салыстыруға болмайды, бірақ бұл ұлттық құрамалар үшін өте үлкен табыс көзі болып саналады.

Биыл Еуропа чемпионатына рекордтық көлемде ақша бөлінді. Еуропа чемпионатының жалпы жүлде қоры 331 миллион еуроны құрайды. Бастапқыда УЕФА аталмыш турнир үшін 371 миллион еуро бөледі деп болжаған. Бірақ пандемияның әсерінен ұйым кірісінің төмендеуіне байланысты қаржы

Ғасырбек Қарасайұлы – көше жарысы (street workout) бойынша бірнеше жүлделі орын иегері. Осы спорт түрі жайында кеңірек білу үшін замандасымызбен аз-кем әңгімелестік.

STREET WORKOUT

– Менің бұл спорт саласында жүргеніме екі жыл болды. Бұл спорт саласын көп адам біле бермейді, ал хабары бар адамдар қатты қызығады. Көше гимнастикасын әуесқой спорт немесе дене шынықтыру (фитнес) санатына жатқызуға болады. Жаттығу кезінде адамның он екі мүшесі бірдей қозғалыста болады. Дене шығаруға және артық майлардан арылуға көп септігін тигізеді. Мұндай спортпен айналысатын адамдар өздерін жаттығу қызметкерлері, көше (аула) спортшылары, көше гимнастары, турникеттер деп атайды, – дейді Ғ.Аманов.

Өртүрлі жаттығуларды ашық спорт алаңдарында, көлденең сырықтар, параллель тіреулер, штангалар, қол штангалары және басқа қорғалылар көмегімен орындайтын көше спортшылары күш пен төзімділікті дамытуға жұмыс істейді екен. Көше жаттығуын 14-15 жастан бастап айналысуға болады.

Ғасырбек соңғы екі жылда бірнеше жүлделі орынды қанжығасына байлаған. Айталық кермеге отыз екі рет тартылып бірінші орын, алтыс екі рет вурсия жасап жеңімпаз атанған.

– Қазіргі таңда маусым айының 21-інші жұлдызында болатын жарысқа дайындық үстіндемін. Көше спортымен айналысу демінің сау болуына да көп көмегін тигізеді, – дейді жас спортшы.

Аружан МИРАМҚЫЗЫ

Бетті дайындаған Ерасыл ШӘРІБЕК

ҚАЗАҚСТАН
Тәуелсіздік

ТӘУЕЛСІЗДІК ҚАРЛЫАШТАРЫ

Мек - елімнің патриотымың

Биыл Тәуелсіздіктің – 30 жылдығы. Бұл күнге қалай жеттік, қандай қиын күнді бастан өткердік, оның бәрі бүгінде тарих. Десе де ата-бабамыздың ерлігі жүрегіміздің түбінде сақтаулы. Кейінгі ұрпақтың бақытты, баянды өмір сүруіне жасаған жағдайы жадымызда. 30 жылдың ішінде қаншама жетістікке жеттік. Бастысы, өз алдымызға мемлекет болдық, Туымыз, Елтаңбамыз, Әнұранымыз, “Қазақстан” деген мемлекетіміз бар. Біз осы жетістігіміз үшін қуанымыз керек. Ата-бабамыздың еліміз үшін деген ерен еңбегін ұмытудың өзі күнә. Ендігі бізге артылған жауапкершілік – қарпайымдылықты, адамгершілікті сақтау. “Қазақ” деген атаққа дақ түсірмеу. Саат-дәстүрді сақтап, жөн-жоралғыны дөрілтеу. Бастысы, “Мен – елімнің патриотымын” дегендер санын көбейту. Ол үшін жас буынға тарихты насихаттап, өткенге көз жүгірту, ерлікті, батырлықты насихаттау керек. Бір қуантарлығы, “мен еліммен мақтанамын” деген жастар көп. Соның бірі жалағаштық – Бақытбек Кенжебек.

“КР Тәуелсіздігіне – 30 жыл. Мерейлі мерекемен сыр жұртшылығын шын көңілмен құттықтаймын. Қазақ деген ұлы халықтың, рухы биік елдің тұмазы болғанын үшін мақтаным зор. Тәуелсіз ел атанып, бой көтеріп, қазір, міне, Отанда деген сүйіспеншілігіміз арта түсуде. Мен өр кез қоғамдық ортада жүргенде туған елге деген, өмірге деген махаббаттың биік тұратынын, ерекше екенін айтып жүремін”, – дейді ол.

Өзге елде барғанда өз еліңді сағынатынын жасырын емес. Туған жердің бір уыс топырағының да қасиеті ұяңады екенін. Бірде Ресей елінде қалып қойған жігіттің елге келгенде жерге отыра салып, топырақты алақанына салып, иісхенгі әлі көз алдында. Сол кезде “Елімді! Қазақстанды қатты сағындым” деп көзін жаса алғаны бар. Бұл көрініс әрқашан елге деген махаббатты, сағынышты байқауға болады. Шынында, туған жерге

өштеңе жетпейді. Отан деп жүрген азаматтарымыз аман болсын.

– Бойымыздан табылуы керек қасиеттің бірі, ол елге деген патриоттық сезім. Сондықтан да біз жастар ел дамуына жұмыс жасап, аянабай қызмет етуіміз керек. Патриот деген сөздің астарында үлкен мағына жатыр. Бұл сөз елді сүйге, құрметтеуге үйретеді. Адам бойындағы патриоттық сезім мәңгі өшпейді. “Елім үшін, жерім үшін” деп намыстанып жүрген жігіттерді көргенде қызығушылығым артады”, – дейді кейіпкеріміз.

Бақытбек Кенжебек – жас кәсіпкердің бірі. Ол “Jas Projekt” жобасының жеңімпазы. “Бизнестің жол картасы – 2020” бағдарламасы бойынша грант иегері.

– Елім деп, жерім деп кезінде ата-бабамыз қорған бідің мемлекетіміздің тәуелсіздігі алғы оңай болған жоқ. Сол сара жолдың қайталанбас белшегі ретінде қазір тек елге деген құрметпен өр қазақ адал

қызмет ету керек. Сондықтан тәуелсіз ел қатарына кіріп, осындай жаймауақ өмір кешуіміз біз үшін ерекше қуаныш. Қазіргі біліп, шексіз, риясыз пейілімен қарайтын біздің тәуелсіз қазақстандықтарға ерекше құрметімді білдіремін”, – дейді ол.

“Биыл қастерлі Тәуелсіздігімізге – 30 жыл толады. Бұл – қайта жаңғырған қазақ мемлекетінің, ата-бабаларымыз аңсаған азаттықтың туғуы ғылағ тускенін айтыптың маңызды белес. Тарих тұрғысынан алғанда, отыз жыл – көзді ашып жұмғандай қас-қағым сәт. Дегенмен, бұл халық үшін қиындығы мен қуанышы, дағдарысы мен дамуы алмасқан тұтас дәуір деуге болады. Біз де осындай жолдан өтіп келеміз”, деген болатын Президент Қасым-Жомарт Тоқаев “Тәуелсіздік бірінін қымбат” атты мақаласында. Иә, тәуелсіз мемлекетімізбен ғана ұлт ретінде жер бетінде сақталамыз.

Мәлдір КЕНЖЕГҰЛОВА

АЙТЫС! АЙТЫС! АЙТЫС! ЖАС АҚЫНДАРДЫ КҮТЕМІЗ!

«ЖАСТАР ЖЫРЛАЙДЫ» ОБЛЫСТЫҚ ЖАЗБА АҚЫНДАР АЙТЫСЫ

Қызылорда облыстық «Ақмешіт жастары» газеті мен «Сыр үміті» қоғамдық қоры және «Қызылорда қалагерлерінің қауымдастығы» қоғамдық бірлестігі Тәуелсіздіктің 30 жылдығы мерекесіне орын жас ақындардың «Жастар жырлайды» атты облыстық жазба ақындар айтысына шақырады.

Өлең десе от болып жанатын, ат сүрінгенше сөз табатын кешегі шайырлардың бүгінгі ізбасарларын күтеміз!

Жалпы ережелер

Айтыстың мақсаты мен міндеті:

- Қазақстан Республикасының Тәуелсіздік жылдарындағы табысын, әлеуметтік-экономикалық дамуын, мәдени-тарихи мұрасын насихаттау;
- Ел дамуының жаңа бағытына қоғам назарын аудару;
- Қазақстандық патриотизмді нығайтуға үлес қою;
- Жас ақындарды ынталандыру, шығармашыл жастарды насихаттау;

Айтыстың шарттары:

- Айтысқа қатысушы жас ақындар Сыр шайырларының ізімен шұбыртпалы ұйқас түрінде айтысуы керек. Жыр жолдары 32 қатардан аспауы тиіс. Ақындар айтысын бағалау кезінде белгіленген тақырыпқа сәйкестік, ақпараттың нақтылығы мен шынайылығы, жан-жақтылығына баса назар аударылады.
- Айтыс барысында ақындар Тәуелсіздік жылдарындағы маңызды оқиғалар мен ел дамуына өлшеусіз үлес қосқан қайраткер тұлғаларды, еңбек адамдарын бір-біріне жұмбақ етіп жасырады.

Айтыстың талаптары:

- Жазба ақындар айтысына 16-29 жас аралығындағы ақындар қатыса алады.
- Айтысқа ұсынылған материалдар кері қайтарылмайды.

Айтысты ұйымдастыру және өткізу тәртібі, мерзімі:

- Айтысқа қатысушы келетін үміткерлер өзі туралы қысқаша мәліметті және еркін тақырыпта жазылған бір өлеңін aqmeshit.jastary@gmail.com поштасына жолдауы қажет немесе төменде көрсетілген редакция мекен-жайына қалдыруына болады. Ақындарды іріктеу 17 маусымда аяқталады.
- Айтыс барысында әр жұл төрт рет қайымдасады.
- Ақындардың жұмысын бағалау және жеңімпаздарды анықтау үшін қызылорда алқасы құрылады.

Айтыстың жүлде қоры:

I орын – 100 000 (жүз мың) теңге;
II орын – 50 000 (елу мың) теңге;
III орын – 30 000 (отыз мың) теңге;

Редакцияның мекен-жайы:

120018 Қызылорда қаласы, Бейбарыс Сұлтан көшесі, 4А
Байланыс телефондары: 8 (7242) 40-11-10

Жырласаң, жырла, жасым, өз Еліңді!

АҒЫЛШЫН ТІЛІНДЕГІ ҚЫЗЫҚТЫ СЛЕНГТЕР

Ағылшын тілінде жыл сайын жаңа сөз қатарға қосылып, енді бір сөз қолданыстан шығатыны жасырын емес. Назарыңызға жаңа сленгтерді ұсынамыз.

1. Hate to see it

Сөзсіз жағдайда қолданылатын сөз тіркесі. Мысалы, досыңыз сізден бақылау жұмысын көшіріп жатқан кезде, мұғалімнің көзіне түсіп қалды. Сондай кезде өз эмоцияңызды білдіру үшін жай ғана “hate to see it” деп айтсаңыз болады.

2. Ok, boomer

Бэби-Бумер (1946-1964 жылы дүниеге келгендер) буынында өмірге келгендерге қатысты айталатын сөз. Интернет кеңістігінде миллиондалар (1980-1999) мен Z буыны (2000-2020) өкілдері жолданады.

Мысалы Бэби-Бумер буыны жастарға “лекция” оқығанды жақсы көреді. “Сенің жасыңда сіз далаға шығып, жиі серуленейтінбіз. Сенін отырсыңымына” дейтін болса, сіз жай ғана “Ok, boomer” деп жылы жауып тастай аласыз. Әрине, кенесі орынсыз болса.

3. Cap

“Cap” бұл өтірік. Мысалы достар өзара “he’s definitely capping” (“Оның өтірік айттып тұрғаны анық”) деп талқылауы мүмкін. Одан бөлек – “no cap, I swear” (өтірік емес, шын айттым) деп ақталуға да болады.

4. Basic

“Basic” бірнеше жылдан бері қолданылып келе жатқан слэнг. Әдетте айдан анық нәрсені айта беретін адамға жауап ретінде қолданады. Оның үстіне бұл сөзді айтқан кезде міндетті түрде көзді ақшуды ұмытпаңыз.

5. Retweet

Бұл сөзді интернет кеңістігінде, әсіресе әлеуметтік желіде қолданады. Дегенмен жылдар өте келе оның қолданыс аясы кеңейді. Ауыз екі тілде оны “сеніммен келісемін, сені толықтай қолдаймын” деген мағынада қолданады.

6. Fit

Қысқасы, “fit” сөзі outfit сөзінің қысқартылған нұсқасы. Бір уақытта “out” сөзінен

себебсіз алып тастады. Осылайша біреудің сыртына қатысты пікір білдіру кезінде тек өңінді бұнында ғана қолданады. Мысалы – “cute fit”.

7. Clout

Оксфорд сөздігіне сенсек, ресми мағынасы – “шын немесе жағдаят және адамдарға өсер ету”. Сөз бүгінгі инфлюенсерлер (influencers) мен Ютуберлермен (YouTubers) тікелей байланысты. Aren’t they chasing a clout, are they?

8. And I oop

RuPaul’s Drag Rac шоуының қатысушысы Jasmine Masters арқасында қолданысқа енген сөз. Сөз арқасында ол бір затқа соғылып қалады. Сондықтан оның сөйлемі кенеттен үзіліп кетіп, “And I oop” деп жалғасады. Бүгінде тіркес ыңғайсыз жағдайда қалғаның еңіменің жалғастыра беру үшін қолданады. Мысалы, сөйлеп келе жатып, телефонды қолыңыңдан түсіріп алдыңыз, “And I oop” деңіз де, еңіменің жалғастыра беріңіз.

(17 – 23 маусым)

JULDYZ - JORAMAL

ТОҚТЫ

Апта сәтті басталады. Егер асықтың, таңғың жаңа сөз қатарға қосылып, енді бір сөз қолданыстан шығатыны жасырын емес. Назарыңызға жаңа сленгтерді ұсынамыз.

ТОРПАҚ

Қандай мәселе орын алса да, өз ақылыңызды шығандың. Сонымен қатар қаржылық мәселенің бірыңғайласты. Алпта да өмірдің жаңа баспалдағын аттайсыз. Өзіңіздің жоспарларды жүзеге асырып, белсенділік танытатын уақыт.

ЕГІЗ

Сабырлық болуға тырысыңыз. Кейде айналандыдағы адамдар сізді әдейі ашуландыруы мүмкін. Сондықтан арандатушыға ерменің. Жоспарды жүзеге асырып, белсенділік танытатын уақыт. Болашағы зор жұмысқа орналасуға немесе жаңа кәсіп бастауға қолайлы сәт.

ШАЯН

Достарыңыздан хабар күтіңіз. Жақсы жағдай болуы мүмкін. Десе де шешім қабылдағанда абай болыңыз. Барлық шаруаны орындау, мақсатқа жету оңайға соқпайды. Бірақ сіз өз берілмейсіз. Табындылықтың арқасында біраз жетістікке жетесіз.

АРЫСТАН

Бұрын қолыңыздан келмеген шаруаларды, апта соңына дейін бітіресіз. Іскерлік және жеке қарым-қатынасты қалыптастыра аласыз. Барынша сабырлық сақтап біліңіз. Егер шыдамсыздық танытсаңыз, көп қателік жіберуіңіз мүмкін.

БИКЕШ

Адамдармен тіл табысу қиына соғады. Тіпті жақын адамдардың өз сөзді дұрыс түсінеуі мүмкін. Ойлау қабілеті терең жандар орын алған оқиғалардың соңы қалай аяқталатынын жақсы біледі. Сондай-ақ барлық жұмысты белсенділік танытып, оң шешім табуға атсалысады.

ТАРАЗЫ

Ойларыңыз. Егер алдағы күндерге жоспар құрсаңыз, барлық жұмысыңыз алға басады. Өз мүмкіндігіңізді байдаланып, барлық жұмысты дөңгелетесіз. Ұстаздар, кеңесшілер, саудагерлер және делдалдар үшін өте сәтті күн болмақ. Бұл жандар бүгін табысты болады. Әсіресе топ болып жұмыс істейтіндердің айы онынан туады.

САРЫШАЯН

Ештеңеге алаңдамаңыз. Көп күш жұмсамастан біраз жетістікке жетуге мүмкіндік бар. Сіз барлық мүмкіндікті көре аласыз. Сүйгеніңізбен бірге болыңыз. Ол өзін жалғыз сезініп жүр, қолдау көрсеткеніңіз жөн.

МЕРГЕН

Қызметте жолыңыз болады. Қалтаңыз да қалыңдайды. Бірақ қалта қалыңдайды деп, достарыңызды ұмытып кетпеңіз. Аптада сәттілік серігіңіз болады. Соның уақытта сызат түскен қарым-қаты-

насты қайта қалыпқа келтіресіз. Ескі қателіктерді де жөндейсіз.

ТАУЕШКИ

Аптаның жақсы басталады, уақытыңыз бекерге өтпейді. Ойын-сауық кештерге баруыңыз мүмкін. Осы күнінкізді серек өткізуге тырысыңыз. Аздаған қиындықтар болады, алпайда алаңдауға негіз жоқ. Бәрі реттеледі.

СУҚҰЙЫШ

Аптада барлық жұмысты бітіруге тырысыңыз. Маңызды мәселені бітіріп, жұмысты ретке келтіруге қолайлы сәт болмақ. Сүйгеніңізбен бірігесіз, оны ренжітіп алмаңыз. Байыппен сөйлеңіз, ол сізге жарасады.

БАЛЫҚ

Апта ерекше көңіл-күйсыйлайды. Бір уақытта бірнеше жұмыс істеуіңізге тура келеді. Оған еш ренжімейсіз. Бірақ назарыңызды бір жұмысқа аударғаныңыз дұрыс. Аптада достарыңызбен бас қосасыз, мерекелік кеш болады.

Көзекші редактор: А.ӨЛШЕРОВА

АҚМЕШІТ жастары

Газет Қазақстан Республикасының Мәдениет және ақпарат министрлігінің Ақпарат және мұрағат комитетінде тіркелуі алынған, №13844-Г куәлігі 26.08.2013 жылы берілген. «Ақмешіт жастары» облыстық газеті КР СТ ИСО 9001-2009 «Сапа менеджменті жүйесі» талаптарына сәйкес сертифицирталған.

Меншік иесі: «Сыр медиа» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі

БАС ДИРЕКТОР

Аманжол ОҢАРАБАЕВ

Қабылдау бөлмесі: тел/факс: 40-11-10

БАС РЕДАКТОР

Айжан АБДУЛЛАЕВА

Газет әр аптаның бейсенбі күні шығады. Қолжазбалар еңделеді және қайтарылмайды. Жарияланымдар газеттің түпкілікті көзқарасын білдіреді. Газет редакцияның компьютер орталығында теріліп, беттеліп «ASU баспа үйі» ЖШС сенімгерлік басқаруындағы «Сыр медиа» ЖШС баспаханасында басылады. Қызылорда қаласы, Бейбарыс Сұлтан көшесі, 4А.

Индекс: 65425. Редакцияның мекен-жайы: 120018

Қызылорда қаласы, Бейбарыс Сұлтан көшесі, 4А

e-mail: aqmeshit_zhastary@gmail.com

Instagram: @aqmeshit_zhastary / сайт: aqmeshit_zhastary.kz

Таралымы: 8517

Тапсырыс: 873